

**A MAGYARORSZÁGON ÉLŐ NEMZETISÉGEK JOGAINAK VÉDELME T ELLÁTÓ
BIZTOSHELYETTES**

3/2023. számú

ELVI ÁLLÁSFOGLALÁS

**A KÉPESSÉG SZERINTI OSZTÁLYBA SOROLÁS ÉS
A ROMA GYERMEKEK OKTATÁSI SZEGREGÁCIÓJÁNAK
ÖSSZEFÜGGÉSEIRŐL, VALAMINT
AZ OKTATÁSI INKLÚZIÓ SZÜKSÉGESSÉGÉRŐL**

Budapest, 2023. december 30.

Tartalomjegyzék

I. Bevezetés	3
1.1. Az eljárás megindítása, a biztoshelyettes hatásköre.....	3
1.2. A roma gyerekek iskolai szegregációjának gyakorlatával kapcsolatos biztoshelyettesi tapasztalatok	5
1.3. Az elvi állásfoglalás átfogó céljai.....	8
1.4. Az érintett alapvető jogok és alkotmányos elvek	9
1.5. Az alkalmazott jogszabályok.....	9
1.6. Érintett szervek	10
II. Tényállás	11
2.1. Az elvi állásfoglalás alapját képező panaszbeadvány tartalmának ismertetése.....	11
2.2. A megkeresett szervek válaszai és a helyszíni vizsgálat tapasztalatai	12
2.2.1. A Családsegítő Szolgálat vezetőjének válasza.....	12
2.2.2. A Ceglédi Tankerületi Központ vezetőjének válasza	14
2.2.3. A helyszíni látogatások tapasztalatai	20
III. A vizsgálat alapjogi vonatkozásai	34
3.1. Az emberi méltósághoz való jog és az egyenlő bánásmód követelménye	34
3.2. Oktatáshoz fűződő alapjog	35
3.3. Gyermeki jogok	36
IV. Érdemi megállapítások	37
4.1. Szelekciós, szegregációs mechanizmus az Iskolában.....	37
4.1.1. A képesség szerinti szelekció pedagógiai és társadalmi kiritkája.....	38
4.1.2. A képesség szerinti szelekció alapjogi szempontú vizsgálata	42
4.1.3. Az együtt nevelés jó gyakorlatai hazánkban.....	44
4.2. Az Iskolában tapasztalható megalázó bánásmódról	46
4.3. A HH/HHH gyermekek számával kapcsolatos észrevételek.....	47
4.4. Az Iskolával kapcsolatos panaszügyek fenntartói kivizsgálásáról	50
4.5. Az Iskolában kialakult konfliktusok kezelésének, valamint a roma tanulók elfogadásának kérdése	50
4.6. Az Intézkedési Tervről	54
4.7. Az intézmény pedagógusainak mentális jóléte, a kiégés megelőzése	55
V. Összefoglalás	56
VI. Javaslatok	58

I. Bevezetés

Magyarország Alaptörvénye és az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény (a továbbiakban: Ajbt.) szerint a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelmét ellátó biztoshelyettes kiemelt feladata, hogy figyelemmel kísérje a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak érvényesülését és ezzel összefüggésben szerzett tapasztalatairól rendszeresen tájékoztatást nyújtson, illetve felhívja a nyilvánosság és az érintett intézmények figyelmét a nemzetiségeket érintő jogsértések veszélyére. Az alapvető jogok biztosának helyettese fent megjelölt feladatai ellátása érdekében elvi állásfoglalást adhat ki. Az állásfoglalás célja, hogy felhívja a jogalkotó és a nyilvánosság figyelmét a hazai nemzetiségi közösségek tagjai egyéni és kollektív jogainak megőrzésével kapcsolatos teendők fontosságára, a nemzetiségi alapjogok, illetve az egyenlő bánásmód elvének sérelmével fenyegető helyzetre és aggályos gyakorlatra, továbbá felmutasson olyan jó gyakorlatokat, amelyek a nemzetiségi jogok sikeres érvényesítését szolgálhatják.

1.1. Az eljárás megindítása, a biztoshelyettes hatásköre

2023. március 28-án egy tóalmási, roma nemzetiségű édesanya (a továbbiakban: Panaszos) a Tóalmási Kőrösi Csoma Sándor Általános Iskola (a továbbiakban: Iskola) szegregációt eredményező osztályba sorolási gyakorlatát, valamint a pedagógusok magatartását, megalázó bánásmódját kifogásoló panaszával kereste meg az Alapvető Jogok Biztosának Hivatalát.

A Panaszos elmondása szerint az Iskolában több évfolyamon is olyan **párhuzamos osztályokat alakítottak ki**, amelyekbe gyakorlatilag **csak roma nemzetiségű gyermekek kerültek**. Ezekben az osztályokban **alacsonyabb színvonalú oktatásban részesültek a tanulók**, és év végi **eredményeik is kiugróan rosszabbak** voltak, mint a másik osztályba járó társaiké. A Panaszos sérelmezte azt is, hogy az elkülönítés és a kedvezőtlenebb oktatási körülmények mellett egyes pedagógusok időnként nem megfelelő hangnemben beszéltek a gyermekekkel, rájuk roma nemzetiségüket érintő, bántó megjegyzéseket tettek, a **roma tanulók emberi méltóságát sértő körülményeket** kialakítva ezzel az Iskolában.

Az ügyben széleskörű vizsgálatot folytattam le, személyesen is meglátogatva az intézményt, és az érintett szereplőket. Ennek során **a megkérdezett pedagógusok arra hivatkoztak, hogy a párhuzamos osztályok kialakításával nem a nemzetiségi alapon történő elkülönítésre törekedtek, hanem pusztán a képességük alapján sorolták a tanulókat egyik vagy másik osztályba**. A pedagógusok véleménye szerint a gyermekek képesség szerinti elkülönítése mindenki számára előnyös, mert így a jobb képességűek megfelelő ütemben képesek haladni, a gyengébb tanulókra pedig több figyelem és idő jut, és így kevesebb kudarcélménnyel is jár számukra a tanulás.

Az alapvető jogok biztosának és biztoshelyetteseinek **feladat- és hatáskörét**, valamint az ezek ellátásához szükséges vizsgálati jogosultságokat az Ajbt. határozza meg.

Az Ajbt. 18. § (1) bekezdése szerint az alapvető jogok biztosához bárki fordulhat, ha megítélése szerint közigazgatási szerv vagy közszolgáltatást végző szerv (a továbbiakban együtt: hatóság) tevékenysége vagy mulasztása a beadványt tevő személy alapvető jogát sérti vagy annak közvetlen veszélyével jár (a továbbiakban együtt: visszásság), feltéve, hogy a rendelkezésre álló közigazgatási jogorvoslati lehetőségeket – ide nem értve a közigazgatási pert – már kimerítette, vagy jogorvoslati lehetőség nincs számára biztosítva.

A nevelési-oktatási intézmények, az iskolák, a fenntartói feladatokat ellátó tankerületi központok állami közfeladat ellátásában vesznek részt, ezért az Ajbt. 18. § (2) bekezdés a) pontja alapján közszolgáltatást végző szervnek minősülnek, amelyekre az alapvető jogok biztosa és a nemzetiségi biztoshelyettes vizsgálati jogosultsága egyértelműen kiterjed.

Az Ajbt. 3. § (2) bekezdés d) pontja szerint az alapvető jogok biztosának a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelmét ellátó helyettese figyelemmel kíséri a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak érvényesülését, és közreműködik az alapvető jogok biztosának vizsgálatában. Az Ajbt. 41. § (5) bekezdése azt is rögzíti, hogy az alapvető jogok biztosa a kiadmányozási jogot a Szervezeti és Működési Szabályzatban a helyettesekre átruházhatja.

Tekintettel arra, hogy a panasszal kapcsolatban felmerült az egyenlő bánásmód követelményének érvényesülésével, az emberi méltósághoz fűződő alapjoggal és az oktatáshoz való joggal összefüggő visszásság gyanúja, az Ajbt. 18. § (1) bekezdése, 20. § (1) bekezdése és 21. § (1) bekezdés a) pontja alapján – figyelemmel az Ajbt. 41. § (5) bekezdésére és az Alapvető Jogok Biztosának Hivatala Szervezeti és Működési Szabályzatáról szóló 1/2023. (VI. 16.) AJB utasítás 36. § (4) bekezdés b) pontjára – az alapvető jogok biztosának egyetértésével megkezdtem az ügy körülményeinek feltárását. Ennek körében **széles körű helyszíni vizsgálatot folytattam le,** amelynek keretében az Iskola és a Ceglédi Tankerületi Központ felkeresése, valamint az érintett pedagógusok meghallgatása mellett egyeztettem a családsegítő szolgálat vezetőjével, a település polgármesterével és a jegyzővel is.

A tudomásomra jutott hivatalos információk, valamint az érintettek beszámolóit és a helyszínen tapasztaltak alapján **konkrét visszásságokat és összetett problémákat sikerült azonosítani,** amelyek az egyedi visszásságok mellett az intézmény strukturális kihívásaira és a helyi közösség diszfunkcionális folyamataira egyaránt felhívták a figyelmemet. Rávilágítottak ugyanakkor arra is, hogy az egyébként általánosan elterjedt, látszólag jó szándékkal alkalmazott képesség szerinti osztályba sorolás gyakorlata bizonyos esetekben a roma gyermekek hátrányos megkülönböztetését eredményezheti.

A konkrét panaszügy feltárásán túl ezért **állásfoglalásom átfogó célja** felhívni a figyelmet arra is, hogy **a gyermekek képesség szerinti elkülönítésének látszólag semleges pedagógiai módszere** milyen hátrányokkal járhat, és hogyan vezethet **az egyenlő bánásmód követelményének érvényesülését sértő,** vagy legalábbis annak közvetlen veszélyét eredményező **alapjogi visszássághoz.** A képesség szerinti szelekció ugyanis a tapasztalatok szerint számos esetben a **roma tanulók közvetett diszkriminációjához vezet,** amely nem csak a gyermek egész iskolai pályafutását határozza meg hátrányosan, de a jövőbeni esélyeit is a munkaerőpiacon, valamint az életben való boldogulása során.

1.2. A roma gyerekek iskolai szegregációjának gyakorlatával kapcsolatos biztoshelyettesi tapasztalatok

Közismert és az oktatási szakértők által részleteiben is kutatott tény, hogy Magyarországon az oktatási szegregáció a halmozottan hátrányos helyzetű, kiemelten a roma nemzetiségű gyermekekkel szemben megvalósított **leggyakoribb diszkriminációs mechanizmus**. A roma gyermekeket érintő szegregált oktatás legtöbb esetben együtt jár a rosszabb, alacsonyabb minőségű oktatással és a kedvezőtlenebb infrastrukturális körülményekkel is. A szegregált iskolákban a gyermekek zöme súlyos tanulási és magatartásproblémákkal küzd, nincs számukra húzóerő, a pedagógusok pedig ember feletti munkát végeznek alacsony megbecsülés mellett, folyamatosan a kiégés veszélyével szembe nézve. Azok a gyermekek, akik szegregált iskolába kényszerülnek, gyakorlatilag egész későbbi életpályájukat kedvezőtlen irányba befolyásoló helyzetbe kerülnek. A szegregált oktatásból egyenes út vezet az aluliskolázottság, a munkanélküliség és a teljes depriváció felé.

A roma gyermekek iskolai szegregációjának problémája **évtizedek óta megoldatlan és folyamatosan súlyosbodó visszásság** hazánkban, hiába jelezték és jelzik annak káros voltát és veszélyét a szakemberek. A szegregáció amellett, hogy rontja a kiteljesedett élethez való esélyeket, legtöbb esetben együtt jár a **kisebrendűség és megbélyegzés** érzésével is, amely egy életen át elkísérheti a szegregáltan nevelt-oktatott gyermeket.

Az oktatási szegregációs **folyamatok tudományos vizsgálata** a rendszerváltozás óta hazai és nemzetközi viszonylatban is kiemelt szakmai téma, eredményei számomra és a szakpolitikai döntéshozók számára is meghatározóak. Eddig valamennyi kormányzat kívánatosnak tartotta és elvben vállalta a szegregációt csökkentését, az intézkedések különböző okokból azonban sikertelenek maradtak, a negatív tendencia pedig napjainkra sem kedvező. Példaként említhető, hogy az **ELKH által 2021-ben publikált szegregációs index**¹ szerint a hátrányos (HH) és a halmozottan hátrányos helyzetű (HHH) tanulók adatai alapján számított szegregációs index értéke 2010 és 2020 között jelentősen emelkedett, a HH gyermekek esetén 27,2-ről 40,7-re, a HHH gyermekek esetén 29,2-ről 37,5-re nőtt ezen időszak alatt.²

Az **Európai Bizottság 2016-ban kötelezettségsegési eljárást indított hazánkkal szemben** a roma gyermekek oktatási szegregációja miatt, amely eljárás jelenleg is folyik.

2023 októberében az **Európai Parlament adott ki állásfoglalást**³ a roma gyermekek oktatási szegregációja és megkülönböztetése ellen. Az állásfoglalás leszögezi, hogy **minden gyermeknek joga van** ahhoz, hogy az **inkluzív, nem szegregált és minőségi oktatáshoz való hozzáférés** révén kibontakozzon és fejlessze készségeit és tehetségét.

¹ A szegregációs index a különböző jellemzőkkel bíró tanulók iskolai elkülönülésének mérésére széles körben használt egyik mutató. Azt mutatja meg, hogy a kisebbséghez és a többséghez tartozó tanulók közötti lehetséges kontaktusok hány százaléka hiúsul meg az iskolai elkülönülés következtében. Az index magasabb értéke jelentősebb mértékű iskolai elkülönülést jelez.

² Eötvös Loránd Kutatási Hálózat (ELKH) Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont Közgazdaságtudományi Intézet: A közoktatás indikátorrendszere 2021. 195-196.o.

³ Az Európai Parlament 2023. október 4-i állásfoglalása az oktatásban részt vevő roma gyermekek szegregációjáról és megkülönböztetéséről. https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2023-0342_HU.html

Az állásfoglalás szerint az oktatási szegregáció különböző formákat ölt, többek között aránytalanul sok roma gyermek jár az értelmi fogyatékossgal élő gyermekek számára fenntartott speciális iskolákba, és a roma tanulók számára elkülönített osztályokat vagy szekciókat hoznak létre a vegyes többségi iskolákban, valamint gyakoriak a „gettóiskolák”.

Az Európai Parlament állásfoglalása hangsúlyozza azt a sajnálatos tény, mely szerint **a helyzet nem javult abban a kilenc évben sem**, amely időszakban a Bizottság elindította az oktatásban részt vevő roma gyermekek szegregációjával és hátrányos megkülönböztetésével kapcsolatos **első kötelezettségszegési eljárást**, annak ellenére, hogy **jelentős összegű uniós forrást bocsátottak az érintett tagállamok rendelkezésére** a szegregáció felszámolásához szükséges különböző intézkedések végrehajtásának támogatása érdekében.

A szegregációval szemben **az inkluzív nevelés** a társadalmi igazságosság jegyében **az egyenlőség és az elfogadás értékeihez kapcsolódva** ma már nemzetközileg elfogadott **alapelvvé** vált. Az Európai Unió, az ENSZ, az UNESCO, a Világbank és a nem kormányzati szervezetek kezdeményezései hozzájárultak ahhoz az egyre szélesebb körű konszenzushoz, mely szerint **minden gyermeknek joga van ahhoz, hogy a többségi iskolába, osztályba járjon, függetlenül képességeitől, fogyatékossgától vagy sajátos nevelési igényétől**. Az inkluzív nevelés alapjául szolgáló elvet világszerte már számos országban alkalmazzák jó hatásokkal. Először Dániában iktatták törvénybe 1969-ben, majd 1971-ben Olaszországban és 1975-ben az USA-ban. Azóta az inkluzív nevelés mozgalma a szegregált oktatási politikák és gyakorlatok megkérdőjelezését eredményezte.⁴

Nemzetiségi biztoshelyettesként hivatalba lépésem óta **kiemelt figyelmet fordítok a roma gyermekek iskolai sikerességének kérdéskörére**, mivel meggyőződésem, hogy az évszázados kirekesztéstől sújtott közösség felemelkedésének útja mindenekelőtt az eredményes, a hátrányokat kiküszöbölő oktatáson keresztül vezet. Ennek keretében **kiemelten fontosnak tartom a szegregáció és annak valamennyi formája elleni hatékony és következetes fellépést**, így számos alkalommal és formában hívtam fel a figyelmet az esélyegyenlőség és diszkrimináció-mentesség megteremtésének szükségességére a hazai köznevelés rendszerében.

A rendkívül összetett társadalmi, szakpolitikai kérdések megoldása érdekében az elmúlt években folyamatosan együttműködtem a területen aktív **civil szervezetek munkatársaival és emberi jogi ügyvédekkel**, szakmai konzultációkat folytattam oktatási **szakértőkkel, pedagógusokkal és kutatókkal**, valamint részt vettem a területért aktuálisan felelős **minisztérium szakértői testületeiben**, amelyek elvi feladata a szegregációs tendenciák elleni fellépés hatékony eszközeinek kidolgozása.

A kutatási eredményekhez hasonlóan a hozzám érkező panaszok is a helyzet folyamatos súlyosbodását mutatják az elmúlt évtizedben.

Megbízatom kezdete óta minden évben nagy számban érkeztek hozzám olyan szülői panaszok, amelyek azt kifogásolják, hogy a köznevelési intézményekben a gyermekeik **megalázó, rossz bánásmódtól, verbális vagy akár fizikai agressziótól**, illetve kirekesztéstől szenvedtek.

⁴ Eggertsdóttir, Rósa Marinósson - Gretar L. Az inklúzió ösvényein, Útikalauz az iskolafejlesztéshez, letölthető: <https://i4sportal.movelex.hu/modul/124916?view=survey&lang=hu&editing=1>

Ezen ügyek minden esetben a roma nemzetiség tagjait érintették, azzal a kivétellel, hogy a háború kitörését követően az ukrán gyermekekkel szembeni rossz bánásmód, zaklatás miatt is érkeztek hozzám panaszos beadványok. A kezdeményezők elsősorban egyes pedagógusok magatartását kifogásolták, de előfordult több olyan ügy is, ahol a tanulók közötti bántalmazás, zaklatás miatt kért segítséget a szülő, mert úgy érezte, hogy az iskolától nem kap a gyermeke megfelelő védelmet, támogatást. A rossz bánásmód szinte minden esetben kapcsolódott az intézményen vagy településen belüli **elkülönítés, szegregáció** jelenségéhez. Az elmúlt évek során a látóterembe került ügyekben még azokban az esetekben is megjelent a szegregáció problémája, amikor a szülők alapvetően nem az elkülönítés ténye miatt kértek segítséget, hanem a fentiekben már jelzett rossz bánásmód miatt. A jelzett ügyekben az érintett gyermekek gyakorlatilag teljes mértékben roma többségű intézményekbe jártak. Ezek az iskolák a legtöbb esetben olyan falusi vagy városszéli, a roma telep közelében lévő kisiskolák, ahonnan az évek során a nem roma szülők fokozatosan elvitték a gyermekeiket, így ott már csak a helyi cigány származású gyermekek tanultak.

Tapasztalataim szerint az iskolafenntartók legtöbbször tehetetlenek a spontán szegregációs folyamatokkal szemben, és bár a jogszabály az iskolai körzethatárok kialakítása kapcsán próbál a szegregáció elkerülése érdekében szabályokat megfogalmazni, a gyakorlatban ezek a rendelkezések a fenntartó esetleges erőfeszítései ellenére sem vezetnek kellő eredményre.

Ezekben **az egyedi panaszügyekben** tényként rögzítettem a szegregáció jelenségét, és felhívtam a fenntartó figyelmét az antiszegregációs jogszabályi előírásokra, arra azonban nem volt lehetőségem és eszköztáram, hogy a helyi érdekekkel szemben a szegregált intézmények teljes átalakítására tegyek javaslatot. Már csak azért sem, mert ahhoz, hogy az ilyen intézményekben szocializálódott gyermekeket sikeresen integrálni lehessen, olyan motivált, felkészült pedagógusokra, és a pedagógusokat segítő intézményrendszerre (pszichológus, szociális munkás, fejlesztő szakemberek) lenne szükség, amellyel jelen pillanatban az érintett iskolafenntartók, illetve a hazai közoktatási rendszer szereplői többségében nem rendelkeznek.

Az egyedi esetekből és a szakmai együttműködésekben fakadó, **a szegregáció Magyarországi tendenciáit bemutató** szakmai véleményemet és tapasztalataimat a gyöngyöspatai roma gyermekek nevelési-oktatási helyzetével kapcsolatban feltárt egyedi és általános problémákról szóló **5/2021. számú elvi állásfoglalásomban** összegeztem⁵. A dokumentumban a konkrét helyzet értékelése nyomán részletesen elemeztem, hogy mely mechanizmusok vezettek, és vezetnek jelenleg is hazánkban a roma tanulók oktatási diszkriminációjához, azon belül is a szegregált oktatási környezet kialakulásához.

Az intézményes diszkrimináció, az oktatás színvonalának alacsonyabb volta és a rossz bánásmód mellett a roma gyermekek fokozottan veszélyeztetettek **az iskolai hiányzások és az iskolai lemorzsolódás szempontjából** is.

Az iskolai hiányzások miatt nagy számban alkalmazott szankciókkal kapcsolatban indult egyedi ügy nyomán adtam ki az iskolai hiányzások miatt indítható szabálysértési eljárások és más szankciók vizsgálatáról szóló **2/2022. számú elvi állásfoglalásomat**⁶,

⁵ 5/2021. sz. elvi állásfoglalás a gyöngyöspatai roma gyermekek nevelési-oktatási helyzetével kapcsolatban feltárt egyedi és általános problémákról: <https://nemzetisegijogok.hu/hu/web/njbh/jelentesek-es-allasfoglalasok>

⁶ 2/2022. sz. elvi állásfoglalás az iskolai hiányzások miatt indítható szabálysértési eljárások és más szankciók vizsgálatáról: <https://nemzetisegijogok.hu/hu/web/njbh/jelentesek-es-allasfoglalasok>

amelyben – a 2021. évi gyöngyöspatai állásfoglaláshoz hasonlóan – alapjaiban tártam fel és elemeztem a hazai oktatási rendszer roma gyermekeket sújtó oktatási diszkriminációs mechanizmusait. Az egyedi ügyön túl ebben az esetben is megvizsgáltam, hogy a tankötelezettség teljesítésével kapcsolatos szülői mulasztásokra reagáló komplex szabálysértési, illetve gyermekvédelmi szankciórendszer mennyiben alkalmazható eredményesen, és mennyiben segíti elő az iskolai tanulmányok sikeres befejezését, illetve az iskola korai elhagyásának, azaz az iskolai lemorzsolódásnak a megakadályozását.

1.3. Az elvi állásfoglalás átfogó céljai

Ahogy arra jelen állásfoglalásom alapját képező panaszbeadvány is példázza, a roma gyermekekkel szemben alkalmazott oktatási diszkriminatív mechanizmusok egyik megjelenési formája napjainkban a **képesség szerinti elkülönítés módszere**, annak ellenére, hogy a különböző háttérű és képességű gyermekek együtt oktatásának ma már hazánkban is **számos jó gyakorlata ismert**. Ezek olyan **inkluzív nevelési-oktatási módszerek**, amelyek – figyelembe véve és elfogadva a tanulói közösség tagjainak sokféleségét – differenciált eszközökkel igyekeznek bevonni a gyermekeket a tanulásba. **A befogadó, inkluzív nevelés jó gyakorlatának** adaptálásához szükséges pedagógiai módszerek minden érdeklődő, a roma gyermekek egyenlő esélyű nevelése-oktatás mellett elkötelezett szakember számára megismerhetőek és elérhetőek.

A **különböző szociokulturális háttérű, eltérő képességű gyermekek** oktatásának tehát csak **egyik lehetséges alternatívája a képesség szerinti elkülönítés**, amely azonban, ahogy arra jelen állásfoglalásomban is rámutatok, nem csak pedagógiai szempontból jár kétes eredménnyel, de **a roma és hátrányos helyzetű gyermekek vonatkozásában sértheti az egyenlő bánásod követelményének elvét is, jogellenes elkülönülést, közvetlen vagy közvetett hátrányos megkülönböztetést okozva.**

A roma gyermekek oktatási szegregációjának témája kapcsán külön is ki kell emelnem **az egyházi iskolák oktatási szelekciós mechanizmusokban játszott közvetett hatását**. A társadalmilag kevésbé heterogén, jobb infrastrukturális és emberi erőforrással, valamint magasabb társadalmi státuszú tanulókkal rendelkező és egyre hozzáférhetőbb közelségben megjelenő egyházi fenntartású intézmények a különösen hátrányos helyzetű országrészekben kedvezőnek ígérkező alternatívát kínálnak a középosztályhoz tartozók gyermekei számára.

A white flight jelensége⁷ az állami intézményeket kényszerpályára kényszeríti, amennyiben szeretnék megtartani tanulóikat. Ezen tendenciák jól beazonosítható módon jelentek meg a jelen állásfoglalásom alapjául szolgáló konkrét panaszügyben is.

⁷ Az Egyesült Államokban az 1950-60-as években kialakult fogalom a többségi közösség tagjainak hirtelen vagy fokozatos nagyarányú elvándorlását jelzi az etnokulturálisan sokszínűbbé váló területekről. Ma leginkább az oktatás során jelentkező spontán szegregációs jelenségek leírására használjuk, amikor az iskolázottabb szülők elviszik gyerekeiket a jobb hírű, általában egyházi vagy alapítványi fenntartású iskolákba, így a körzetes intézményekben többségbe kerülnek az alacsony státuszú diákok. Lásd bővebben: https://www.parlament.hu/documents/10181/64399821/Infojegyzet_2023_1_EU_romapolitika_oktatas.pdf/a46dbd06-fd56-25fb-b7e1-64fe2e44b387?t=1676474510075; valamint: Gaál Gabriella: White flight. Romológia 6. évf. 1. sz. (2018.) https://epa.oszk.hu/02400/02473/00012/pdf/EPA02473_romologia_2018_01_068-092.pdf

Elvi állásfoglalással szeretném felhívni a figyelmet arra is, hogy a társadalmi körülmények és folyamatok hogyan befolyásolják az oktatási intézményekben létrejövő viszonyokat, struktúrákat: a gyermekek sok esetben az intézményen kívüli problémák hordozói. A hirtelen kialakuló demográfiai változások, a helyi társadalmi feszültségek és diszfunkciók, a gazdasági környezet adottságai és a helyi szolgáltató szervezetek együttműködése vagy együtt nem működése alapvetően befolyásolják a problémákkal való hatékony megküzdést.

1.4. Az érintett alapvető jogok és alkotmányos elvek

- Az emberi méltósághoz való jog [Alkotmány, II. cikk: *Az emberi méltóság sérthetetlen. Minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz (...)*]
- Az egyenlő bánásmóddhoz és az esélyegyenlőség biztosításához kapcsolódó jogok [Alaptörvény, XV. cikk, (2) bek: *Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékoság, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül biztosítja.* (4) bek.: *Magyarország az esélyegyenlőség és a társadalmi felzárkózás megvalósulását külön intézkedésekkel segíti.*]
- A nemzetiségek a magyar politikai közösségen belül, állami védelmet és támogatást élvező kulturális és politikai közösségek. [Alaptörvény XXIX. cikk (1) bekezdés első mondat: *„A Magyarországon élő nemzetiségek államalkotó tényezők.”*]
- Gyermekek védelemhez való joga [Alaptörvény, XV. cikk, (5) bek.: *Magyarország külön intézkedésekkel védi a családokat, a gyermekeket, a nőket, az időseket és a fogyatékkal élőket.*]
- Az oktatáshoz való jog. [Alaptörvény XI. cikk bekezdés: *Minden magyar állampolgárnak joga van a művelődéshez. Magyarország ezt a jogot a közművelődés kiterjesztésével és általánossá tételével, az ingyenes és kötelező alapfokú, az ingyenes, mindenki számára hozzáférhető középfokú, valamint a képességei alapján mindenki számára hozzáférhető felsőfokú oktatással, az oktatásban részesülők törvényben meghatározottak szerinti anyagi támogatásával biztosítja.*]

1.5. Az alkalmazott jogszabályok

- Magyarország Alaptörvénye (Alaptörvény);
- Az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. CXI. törvény (Ajbt.);
- A nemzetiségek jogiról szóló 2011 évi CLXXIX. törvény (Njtv.);
- Az egyenlő bánásmód követelményéről és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény (Ebktv.);
- A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény (Nkt.);
- a nevelési-oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények névhasználatáról szóló 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet (EMMI rendelet);
- A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (Gyvt.)

- A gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról szóló 149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet (Gyer.).

1.6. Érintett szervek

- Ceglédi Tankerületi Központ
- Tóalmási Kőrösi Csoma Sándor Általános Iskola
- Tóalmás Község Jegyzője
- Nagykátai Rendőrkapitányság

II. Tényállás

2.1. Az elvi állásfoglalás alapját képező panaszbeadvány tartalmának ismertetése

A Panaszos 2023. március 28-án fordult hozzám a **Tóalmási Kőrösi Csoma Sándor Általános Iskola osztályba sorolási és nevelési-oktatási gyakorlatát kifogásoló beadványával.**

A Panaszos elmondása szerint, amikor gyermeke az első osztályt kezdte az intézményben, azt tapasztalta, hogy **a roma nemzetiségű személyekre jellemző nevű gyermekek kerültek egy osztályba, ahová nem roma osztálytársakat alig vettek fel.** A panasz benyújtásának időpontjában ebben az osztályban (5/a.) 14 gyermek tanult, és a Panaszos szerint legfeljebb két olyan diák volt közöttük, aki nem volt roma nemzetiségű.

A Panaszos azt is kifogásolta, hogy 2022 tavaszán a gyermekek angoltanára három hónapig távol volt, a helyettesítése azonban nem volt megoldva, és tudomása szerint valamennyi diák megbukott a tárgyból, ezért pótvizsgázniuk kellett. Általánosságban úgy vélte, hogy ebben az osztályban a gyermekek általános tudásszintje a harmadik osztályt sem érte el, mert nem kaptak megfelelő oktatást. Elmondása szerint több esetben fordult elő olyan is, hogy az osztály felügyelet nélkül maradt a tanteremben, mert senki nem ment be órát tartani.

Sérelmezte azt is, hogy a panasszal érintett időszakban egyetlen testnevelésórát sem tartottak meg az osztályba járó gyerekek számára, tudomása szerint még a tornaterembe sem engedték be őket.

A szülő arra is panaszkodott, hogy **az 5/a. osztállyal szemben a pedagógusok** nem egyszer **sértő kifejezéseket fogalmaztak meg**, amikor bementek hozzájuk tanítani. Az 5/b. osztály osztályfőnöke azzal fenyegette a gyermekeket, hogy *„még közmunkásnak sem lesznek jók”*. Ugyanez a pedagógus – a szülő szerint – több alkalommal használt a **roma származásukra utaló dehonesztáló kifejezéseket is a gyerekekre**, és az 5/b. „magyar” és az 5/a. „roma” osztály tanulóit egymás ellen uszította, miközben **a roma gyermekeket több alkalommal megalázta.** Az intézményvezető a Panaszos szerint egy alkalommal az 5/a. osztályt úgy mutatta be a hittantanárnak, mint **az iskola legrosszabb osztályát.** A panasszal érintett időszakban egy alkalommal az 5/a. osztályfőnöke megalázó kifejezést használt a gyerekekre, azok roma nemzetiségű szüleit emlegetve.

A Panaszos beszámolt arról is, hogy a szülők az osztályt érintő sérelmek ügyében a tóalmási családsegítő szolgálat munkatársának segítségét kérték, aki aláírásgyűjtést javasolt számukra, amelyről azonban az Iskola igazgatója lebeszélte őket.

A Panaszos kiemelten sérelmezte azt a 2023 márciusi esetet, amikor a számítástechnika órán a gyermekek felnőtt tartalmat nézegettek tanítási időben, és erre reagálva a terembe belépő egyik pedagógus szexuális jellegű megjegyzést tett a diákok előtt. Az ügyben a szülő panaszt tett az Iskola igazgatójánál, aki azonban elmondása szerint nem indított vizsgálatot a bejelentés nyomán, és intézkedések sem történtek a hasonló esetek megelőzése érdekében.

A Panaszos megjegyezte még, hogy tudomása szerint **más évfolyamokon is vannak kifejezetten „cigány osztályok”, ilyen például a 7/b. osztály.**

A vizsgálat keretében átfogó ellenőrzés lefolytatására kértem fel az Iskolát fenntartó **Ceglédi Tankerületi Központot**, valamint tájékoztatást kértem a **Segítőkéz Szociális Központ** tóalmási család- és gyermekjóléti szolgálatának (a továbbiakban: Családsegítő Szolgálat) vezetőjétől is az ügy háttéréről.

Az írásbeli válaszok feldolgozását követően **helyszíni vizsgálatot** folytattam le a településen, amelynek során munkatársaim találkoztak a **Panaszossal**, valamint felkeresték az **Iskolát**, a **Családsegítő Szolgálatot**, valamint a **település polgármesterét és jegyzőjét**. Ezt követően keresték fel további egyeztetés céljából a **fenntartó Ceglédi Tankerületi Központ** képviselőjét annak székhelyén.

A tényállás keretében az alábbiakban összefoglalom a beérkezett válaszok lényegi tartalmát és a helyszíni ellenőrzés legfontosabb tapasztalatait.

2.2. A megkeresett szervek válaszai és a helyszíni vizsgálat tapasztalatai

2.2.1. A Családsegítő Szolgálat vezetőjének válasza

A megkeresett szervek közül elsőként a település családsegítő szolgálatának vezetője válaszolt, aki ebben az időben még egyedül látta el a településen a családgondozói feladatokat (továbbiakban: **Családgondozó**).

A Családgondozó megkeresése amiatt vált szükségessé, mert a Panaszos beadványában többször hivatkozott arra, hogy ő és más szülők is tőle kértek segítséget az Iskolával kapcsolatos panaszügyekben. Mindezen túl, egy kistelepülésen a helyi köznevelési intézmények dolgozói mellett a családgondozók azok, akik közvetlenül kapcsolatba kerülnek az ott élő gyermekekkel és családtagjaikkal, így információval rendelkezhetnek a helyi lakosokat érintő problémákról.

Megkeresésemben arra voltam kíváncsi, hogy a Családgondozó az Iskolát érintően milyen jellegű panaszokkal találkozott, milyen az együttműködése az oktatási intézménnyel, illetve milyen ismeretei vannak a településen élő roma közösség helyzetéről, mindennapi problémáiról elsősorban az általános iskolával kapcsolatosan.

Megkeresésemre a Családgondozó leírta, hogy 2019 augusztusa óta dolgozik a településen, mint családsegítő szakember, és **2020 szeptemberében tett először jelzést az akkori jegyző** felé az Iskolával összefüggésben. Ekkor ugyanis a családlátogatásai során azzal szembesült, hogy **számos roma család gyermeke „magántanulóként”** teljesíti a 2020/2021-es tanévet, annak ellenére, hogy a jogalkotó a magántanulói jogviszony lehetőségét 2019 szeptemberétől kivezette a köznevelési törvényből.⁸ Helyette – amennyiben az a gyermek érdekét szolgálja – egyéni munkarend iránti státuszt lehetett, illetve lehet kérelmezni, amely elbírálása azonban már nem az intézményvezető hatásköre, hanem az Oktatási Hivatalé.

A Családgondozó tájékoztatása szerint 2020. szeptember 9-én a helyettes területi védőnő is jelzéssel élt a jegyző felé az „*otthon tanuló* gyerekek ügyében”.

⁸ Ld. Nkt. 45. § (5) bekezdés.

A Családgondozó válaszleveléhez mellékelte az akkori, kapcsolódó dokumentumokat is, amelyekből az derült ki, hogy a **szülők állítása szerint az Iskola rábeszéléssel kezdeményezte a gyermekek „magántanulói státuszát”** úgy, hogy közölték velük: vagy otthon marad a gyerek, vagy megbuktatják őket. A szülők azt is állították, hogy **aláírtak velük az Iskolában egy papírt is**, amiben hozzájárultak a gyermek „magántanulói státuszához”. A szülők azonban a Családgondozónak azt is elmondták, hogy nem értettek egyet az Iskola eljárásával, és valójában azt szerették volna, ha a gyermekük bejárhat az intézménybe. A Családgondozó megjegyezte azt is, hogy családlátogatásai során azt tapasztalta, hogy **a gyermekek valóban otthon tartózkodnak iskolaidőben**. Volt olyan szülő is, aki **több alkalommal kérte a segítségét abban, hogy gyermeke „normál tanrend” szerint tanulhasson**. A Családgondozó felhívta a jegyző figyelmét arra is, hogy az Iskola jogellenes eljárása **17 gyermeket**⁹ érintett közvetlenül a településen.

A fenti jelzések hatására – a Családgondozó tájékoztatása szerint – a polgármester és a jegyző együttesen megkeresték a **Ceglédi Tankerületi Központot** az ügyben. A Családgondozó tudomása szerint az ügyben érintett gyermekek Iskolába történő visszaintegrálása azóta maradéktalanul megtörtént.

2020. december 3-án a Családgondozó, az iskolai szülői szervezet (a továbbiakban: ISZSZ) elnöke és a település polgármestere ismételt közös jelzést küldött a Ceglédi Tankerületi Központ felé. Ennek előzménye az volt, hogy két szülő – egyikük a Panaszos – **2022 júniusában** azzal kereste meg a Családsegítő Szolgálatot, hogy az Iskolában a pedagógusok és az intézményvezető nem látják el a munkájukat megfelelően, és **szegregálják a roma gyerekeket**. 2022 júniusában a Családgondozó ezt a jelzést is továbbította a szakmai vezetőjének, és a település jegyzőjének. Ezzel párhuzamosan arról tájékoztatta a szülőket, hogy keressék közvetlenül a Ceglédi Tankerületi Központot is, mint „felettes szervet”.

Problémaként fogalmazták meg azt is, hogy az iskolatitkár az intézményvezető helyett intézkedik, alapvetően úgy, hogy elhárít minden problémafelvetést, érdemi megoldás nélkül. Az Iskola 2022 júniusában kétnapos szintfelmérő dolgozatot íratott a gyerekekkel, amit a szülők azért sérelmeztek, mert ezen dolgozatok alapján akarták a gyermekek egész éves munkáját elbírálni, valamint az újabb osztályokba sorolásukat előkészíteni.

2023. április 3-án megkereste a Családsegítő Szolgálatot **az ISZSZ vezetője**, szintén az Iskolával kapcsolatos panaszok közvetítése céljából. Ő a Családsegítő Szolgálattal való egyeztetést követően a polgármesterhez fordult, aminek eredményeként a települési önkormányzat **ismételt megkereste a Ceglédi Tankerületi Központot, a területi országgyűlési képviselőt, az Oktatási Hivatalt, és az Oktatási Jogok Biztosának Hivatalát**. Ezzel egyidejűleg a szülői munkaközösség vezetője is megkereste a Ceglédi Tankerületi Központot, valamint az Oktatási Hivatalt és a Klebelsberg Központot.

A fentieken túl a Családgondozó leírta azt is, hogy véleménye szerint **a településen nagy számban élnek roma nemzetiségű lakosok**, így az Iskolában is nagy számban képviselik magukat. **A gyermekek első osztályba történő besorolásával kapcsolatban nem voltak információi**.

⁹ Az érintett gyermekek között kettő ötödikes, egy hatodikos, nyolc fő hetedikos, és hat fő nyolcadikos diák volt, valamennyien roma származásúak.

A **roma gyermekek Iskolán belüli szegregációjára vonatkozóan** a Családgondozó úgy tájékoztatót, hogy erre nincs közvetlen rálátása, de mind a szülői munkaközösség vezetője, mind a másik két, fent említett szülő **fogalmazott meg erre utaló panaszt, amelyet megküldtek a fenntartó Ceglédi Tankerületi Központnak is.** Ami őt illeti, a szülői jelzéseket követően megkereste közvetlenül az Iskolát, ahonnan azt a magyarázatot kapta, hogy **a gyermekeket szintfelmérést követően sorolják osztályba, képességeik alapján.**

2023. március 22-én az ISZSZ gyűlést hívott össze az Iskolával kapcsolatos problémák megtárgyalására, a gyűlésről készült jegyzőkönyvet a Családgondozó csatolta a válaszleveléhez. A **jegyzőkönyv** szerint a jelen lévő szülők döntést hoztak arról, hogy az Iskolában kialakult helyzet miatt megkeresik a Ceglédi Tankerületi Központot, az Oktatási Hivatalt és a „Budapesti Tankerületet”.

A gyűlésen megjelentek **hangsúlyozták, hogy az Iskola pedagógusainak jó részével elégedettek,** munkájukat megfelelően, többen kimagaslóan végzik. Az ISZSZ által a szülőtársak körében végzett közvéleménykutatás alapján azonban számos probléma merült fel az Iskolával kapcsolatban. Tekintettel arra, hogy **a panaszbeadvány alapján folytatott vizsgálatom kizárólag az intézmény roma nemzetiségű tanulóival kapcsolatos panaszok feltárására** irányult, így a tényállás keretében az egyéb panaszügyeket – amelyek többek között az oktatás színvonalára, a napközis foglalkozásokra, nyelvi oktatásra, közösségi életre, diákképzésekre vonatkoztak – nem ismertetem.

A számos panasz között azonban ezen a gyűlésen is elhangzott, hogy **az Iskolában kialakítottak egy kizárólag roma tanulókból álló osztályt.** Ennek az osztálynak – a jegyzőkönyv tanúsága szerint – **a tanórái alig voltak megtartva,** legkésőbb az ötödik óra után **hazaküldték a gyerekeket.**

A **jegyzőkönyv** szerint az Iskola igazgatója a szülői panaszok jó részét vitatta, a sérelmezett 7/b. osztály kapcsán pedig azt válaszolta, hogy ott nem csak roma gyermekek tanulnak, viszont több tanuló betölti a 16. életévét és komoly párkapcsolatban él. Ezek a diákok nagyon nehezen illeszkednek be és nehezen teljesítik az Iskola követelményeit, nekik is próbálnak azonban segíteni, hogy legalább a nyolcadik osztályt elvégezzék.

Ugyanezen a megbeszélésen az is elhangzott, hogy **a gyermekek képességei alapján történik az osztályba sorolás,** annak érdekében, hogy **a jobb képességűek haladni tudjanak.** Ez a gyerekek érdekében történik, hangsúlyozta az igazgató.

A Családgondozó a fenti jegyzőkönyvek mellett csatolta azt a **válaszlevelet is,** amelyet a fenntartó Ceglédi Tankerületi Központ küldött az ISZSZ vezetőjének, a fentiekben már jelzett panaszbejelentésére válaszul. Ebből a levélből az derült ki, hogy a fenntartót már megkereste ugyanezen panaszokkal a település önkormányzata, az Oktatási Hivatal és a Klebelsberg Központ is. A levél tartalmát a következő fejezetben, a Ceglédi Tankerületi Központ vezetőjének válaszai között ismertetem.

2.2.2. A Ceglédi Tankerületi Központ vezetőjének válasza

A Ceglédi Tankerületi Központ igazgatóját arra kértem fel, hogy a Panaszos által elmondottak tekintetében **teljes körű vizsgálatot folytasson le** az intézményben, amelynek keretében **teremtsen lehetőséget arra is, hogy az ügyben érintett szülők és diákok is elmondhassák a véleményüket, tapasztalataikat.**

Mint minden ilyen esetben, ezúttal is felhívtam a Ceglédi Tankerületi Központ igazgatójának figyelmét arra, hogy a diákok és szüleik kiszolgáltatott helyzetére tekintettel a vizsgálat során **szükséges lehet az anonimitás lehetőségének**, valamint a **megtorlással szembeni védelemnek a biztosítása**, figyelemmel az Ajbt. 18. § (8) bekezdésére, valamint az Ebktv. 10. § (3) bekezdésére is, amelyek szerint **senkit nem érhet hátrány amiatt, mert az alapvető jogok biztosához fordult, illetve eljárást kezdeményezett az egyenlő bánásmódhoz való jog sérelme miatt**. Kértem, hogy kísérje figyelemmel, és szükség szerint külön intézkedéssel is segítse elő ennek érvényesülését. Javasoltam továbbá azt is, hogy az elfogulatlanság biztosítása érdekében a Ceglédi Tankerületi Központ a vizsgálatának lefolytatásához **külső szakértőt** is vonjon be.

Tekintettel arra, hogy az Iskolába járó gyermekek **nemzetiségi hovatartozásáról törvényesen adatot** csak jogszabályban meghatározott feltételek esetén **lehet gyűjteni és nyilvántartani**, a panaszban jelzett szegregáció feltárása érdekében **szükségessé vált olyan információk beszerzése**, amelyek alapján **következtetéseket vonhatok le** arról, hogy az egyes osztályokban mekkora lehet a roma tanulók becsült aránya. A korábbi **ombudsmani gyakorlat** alapján ilyen adat lehet a **gyermek neve** (különösen, ha az közismerten gyakori roma vezetéknev, illetve roma családokban szívesen alkalmazott keresztnév), az **édesanyja neve**, valamint a **lakcíme**, amely az adott település **szegregációs térképével** összevetve nyújthat értelmezhető információt. Következtetések vonhatók le az alapján is, hogy a gyermek **rendelkezik-e HH/HHH státusszal**, a tapasztalatok szerint ugyanis a hátrányos helyzet gyakran együtt jár a roma nemzetiséghez való tartozással is, illetve a hátrányos helyzetű gyermekeket származástól függetlenül is gyakran éri kedvezőtlenebb bánásmód az oktatási intézmény részéről.¹⁰

Fontos az adott köznevelési intézmény működése, szakmai munkája szempontjából az is, hogy az iskolában milyen a pedagógus-ellátottság, van-e szociális segítő, iskolapszichológus, mentálhigiénés szakember, valamint a pedagógusok alkalmaznak-e alternatív, az integrációt elősegítő pedagógiai módszereket, részt vettek-e ilyen jellegű továbbképzésben, milyen szintű az iskolában az agresszió, ennek kezelésére milyen módszereket ismernek, alkalmaznak, van-e nemzetiségi nevelés-oktatás, illetve van-e kapcsolat a helyi nemzetiségi önkormányzattal, alkalmaznak-e iskolaórt.

A Ceglédi Tankerületi Központ igazgatója a megkeresésekre küldött válaszában jobbra megismételte azokat a megállapításokat, amelyeket korábban az ISZSZ részére megküldött levelében is leírt.

E szerint **a nagy számú megkeresést a Ceglédi Tankerületi Központ komolyan vette, és vizsgálatot rendelt el az ügyben**, amely még egy korábbi, nem az általam kezdeményezett eljárás volt. Ez részben cáfolta a szülői panaszokat, a roma tanulók elkülönítését illetően pedig a válaszlevelében a fenntartó leszögezte, hogy **elutasítanak mindennemű diszkriminációt az intézményeikben**.

¹⁰ Az etnikai adatgyűjtés lehetőségei, illetve annak törvényi korlátai nem témája ezen jelentésünknek, ugyanakkor megjegyezzük, hogy azzal számos helyen foglalkoztak a korábbi ombudsmanok, különös tekintettel Kállai Ernő, a nemzeti és etnikai kisebbségi jogok országgyűlési biztosja és Jóri András adatvédelmi biztos az etnikai adatok kezelésével kapcsolatos közös vizsgálat megállapításairól szóló 2009. évi jelentésükben.
<http://www.kisebbségiombudsman.hu/data/files/158627216.pdf>

A válaszlevélben az igazgató azt jelezte, hogy a tanulók származásával kapcsolatban adatokat egyébként sem gyűjtenek, ilyet nem tartanak nyilván, így **a tanulók származásáról nincs tudomásuk. Az intézményben évek óta bevett gyakorlat, hogy negyedik év végén szintfelmérő dolgozatot íratnak a gyermekekkel**, és az ott elért eredmények alapján osztják be őket a különböző osztályokba. **Így jön létre egy gyengébb képességekkel és egy jobb képességekkel rendelkező osztály.** A vizsgálat során az nyert megállapítást, hogy az osztályok között az óraszámok és a tanterv tekintetében nincsenek eltérések, és nincs elmaradás sem egymáshoz képest.

Ami az **egyéb szülői panaszokat** illeti (KRÉTA vezetése, diákönkormányzat, iskolai balesetek jegyzőkönyvezésének hiánya, SZMSZ-ben foglaltak nem megfelelő betartása, iskolai panaszkezelés módja stb.) **apróbb szabálytalanságokat feltárt** a vizsgálat, ám a Ceglédi Tankerületi Központ ezeket sem találta súlyosnak, és általában a **tantestület tagjainak leterheltségével** magyarázta.

A fenti információkon kívül a megkeresésemre írott válaszlevélből **az derült ki, hogy a Ceglédi Tankerületi Központ a javaslatunk ellenére az újabb vizsgálat során sem a diákokat, sem a szülőket nem hallgatta meg, emellett külső szakértőt sem vont be.**

A Ceglédi Tankerületi Központ igazgatója a részemre küldött levelében is megismételte, hogy **az Iskolában nincs szegregáció, a gyerekeket képességeik szerint bontották csoportokra**, és a csoportok, illetve osztályok között a tanmenet alapján nincs semmiféle eltérés. Az iskolavezetés jó kapcsolatot ápol a helyi roma közösséggel, és korábban együttműködött a roma nemzetiségi önkormányzattal is, ami azóta megszűnt.

Az Iskolába **232 gyerek** járt a válaszadás időpontjában, akiknek a Ceglédi Tankerületi Központ becslése szerint **kb. 30-40%-a volt roma nemzetiségű.** Az egyes osztályokban átlagosan **20-60%-os elosztásban** voltak roma tanulók. **Véleménye szerint az 5/a. osztályban kb. 40-50% volt a roma tanulók aránya, a 7/b.-ben 60% körüli. Roma nemzetiségi nevelés a nemzetiségi tanulók magasabb létszáma ellenére sem folyik az intézményben.**

A gyerekek első osztályokba történő besorolásakor a Ceglédi Tankerületi Központ válasza szerint az óvodavezető véleményét kéri ki az iskolavezetés, és **a gyerekeket képességeik szerint osztják be a különböző osztályokba.** Emellett igyekeznek a **szülői kéréseknek** is eleget tenni.

Az elmúlt öt tanévet vizsgálva **egy esetben megállapíthatóak voltak szignifikáns eltérések, különbségek a párhuzamos osztályok év végi eredményeiben.** Ezt a párhuzamos osztályok közötti képességkülönbségekből adódó eltérést a közelmúltban bevezetett **felső tagozatba besoroló szintfelmérőkkel** próbálta az Iskola kiegyenlíteni, a Ceglédi Tankerületi Központ szerint nem sok sikerrel. A Ceglédi Tankerületi Központ igazgatója felhívta a figyelmet arra is, hogy az intézményvezetőnek sok esetben a **szülői kérésekre is tekintettel kell lennie**, hogy ne vigyék el tömegével a gyerekeket másik iskolába.

A Ceglédi Tankerületi Központ levelében azt is ismertette, hogy a **középiskolai továbbtanulás** terén az a jellemző tendencia, hogy szakképző iskolában nagyságrendileg annyi diák tanul tovább, mint gimnáziumban és technikumban. A 2019/2020-as tanév két párhuzamos osztályában **szignifikáns eltérés mutatkozott** a két végzős osztály gimnáziumi és technikai/szakképző iskolai továbbtanulási létszámai között.

Az Iskolában a válaszadás időpontjában **18 pedagógus tanított**. A legnagyobb problémát általában az informatika, fizika, testnevelés szakos főállású pedagógusok, illetve általában a szakos pedagógusok hiánya okozta. Az alsó tagozaton nem volt probléma, de a felső tagozaton az alacsony létszám és a kevesebb óraszám miatt nem tudtak főállású szaktanárokat alkalmazni. Ennek egyik magyarázata a fenntartó szerint, hogy Tóalmás település földrajzi elhelyezkedése miatt távolabb esik a nagy forgalmú közutaktól, így az óraadók alkalmazása még nehezebbé vált. Helyben levő szolgálati lakás hiányában a Ceglédi Tankerületi Központ az óraadók utazási költségeinek óradíjba történő beépítésével tudott segítséget nyújtani a helyzet megoldásához.

Kérdésemre a Ceglédi Tankerületi Központ igazgatója arról is tájékoztatott, hogy az intézmény pedagógusai az elmúlt évek során **nem vettek részt integrációt elősegítő szakmai továbbképzésen**. Olyan program, **ami kifejezetten elősegítené az eltérő szociokulturális háttérű gyermekek iskolai integrációját, arra érdemben reflektálna, nem működik az Iskolában**.

Válaszában azt is jelezte, hogy **az intézményben sem iskolapszichológus, sem iskolai szociális segítő nem dolgozik**. A gyerekek jó része azonban otthoni, családi problémákkal küzd, a Ceglédi Tankerületi Központ válasza szerint ilyenkor az Iskola a Családsegítő Szolgálat segítségét kéri. Az intézményben nincs iskolaőr, annak alkalmazását nem tartotta szükségesnek az intézményvezető.

Az intézményben a közelmúltban zajlott – a fentebb már jelzett – **átfogó fenntartói ellenőrzés**, melynek során bizonyos **tanügyigazgatási és oktatásszervezési szabálytalanságokat tártak fel**. Ezek orvoslására írásban hívta fel az Iskola figyelmét a fenntartó, és felszólította az intézményvezetőt arra is, hogy a szülők által tapasztalt szabálytalanságok megoldásáról készítsen egy átfogó, **mindenre kiterjedő intézkedési tervet, amelyre a tanítási év végéig kapott határidőt**.

Ami a konkrét panaszokat illeti, a Ceglédi Tankerületi Központ szerint **a testnevelés órák elmaradásával kapcsolatos bejelentés** nem felel meg a valóságnak, a távol levő tanárt kollégái helyettesítették. Ami **az angol oktatást** illeti, a tanár valóban táppénzen volt hosszabb ideig, de kollégái őt is helyettesítették, legalábbis az intézményvezető tájékoztatása szerint. A „*minden tanuló javítóvizsgára volt kötelezve angoltól*” panasz szintén **nem felel meg a valóságnak**: a 18 fős osztályból 5 tanuló kapott elégtelent, 3-an javító vizsgáztak, kettő sikeresen, egy sikertelenül.

A 2023 márciusi **informatikaórán történt incidensről** a Ceglédi Tankerületi Központ nem kapott értesítést. Az intézményvezető utólagos beszámolója szerint a szóban forgó tanórán a gyerekek tiltott tartalmat nyitottak meg a számítógépeken, ami miatt a szaktanár utasította őket, hogy kapcsolják ki az eszközöket. A gyerekek ezt nem tették meg, sőt kinevették a tanárt azzal, hogy otthon is nézegetnek ilyesmit. A szaktanár emiatt behívatta az osztályfőnököt, aki figyelmeztette a gyerekeket. Az ügy miatt egy szülő tett panaszt, és feljelentéssel is megfenyegette az Iskolát. Az osztályfőnök meglepődött a szülői vádakon, és az incidens után bejelentette távozási szántékát. Az intézményvezető az eset után beszélt a gyerekekkel is, akik nem igazolták a pedagógus szexuális tartalmú megjegyzésének elhangzását.

Ami **a roma gyermekekkel kapcsolatos panaszokat** illeti, az intézményvezetőhöz mindössze két szülői panasz érkezett a pedagógusok nem megfelelő hangneme és stílusa miatt, ebből az egyik a fenti üggyhöz kötődött.

A szülő által jelzett, konkrétan az 5/a. osztályt ért, pedagógusok által elkövetett verbális sérelmekhez kapcsolódva nem érkezett panasz az intézményvezetőhöz. Az 5/b. osztály „tapasztalt, köztiszteletnek örvendő és elismert” osztályfőnökét ért vádak előtt pedig értetlenül állt az intézményvezető, a Ceglédi Tankerületi Központ tájékoztatása szerint. Az intézményvezető visszautasította azt is, hogy bármely osztályt negatív felhanggal mutatott volna be a hittantanárnak. Az elmúlt tanév során egyetlen szülő volt, aki panasszal élt az 5/a. osztály osztályfőnökével szemben, és aláírásgyűjtést is kezdeményezni akart az eltávolítása céljából. Erről az intézményvezető lebeszélte a szülőt, mert szerinte a lépés eltúlzott lett volna, és az osztály pedig tanító nélkül maradt volna.

Az intézményvezető szerint a gyermekek között a roma – nem roma ellentét nem érződik az Iskolában. Szünetben együtt játszanak, és a településen együtt nőnek fel, együtt szocializálódnak. A Ceglédi Tankerületi Központ szerint a konfliktusok az intézményvezető és az egyik szülő személyes és kibékíthetetlen ellentétére vezethetők vissza, ezért vizsgálata során nem tartotta szükségesnek, hogy az érintett 5/a. osztály más szülőit, illetve a diákokat meghallgassa, annak ellenére, hogy megkeresésemben kifejezetten kértem, hogy vizsgálata során ismerje meg szülők és tanulók véleményét is a problémákról.

Kérésemre a Ceglédi Tankerületi Központ igazgatója leveléhez mellékelve megküldte az osztálynévsorokat is, feltüntetve a gyermekek adatait, illetve különleges (SNI, HH/HHH) státuszait. A gyermekek nevei alapján, illetve a lakcímetek összevetve a település szegregációs térképével arra a következtetésre lehetett jutni, hogy gyakorlatilag minden osztályban van roma és/vagy szegregátumból érkező tanuló.

Beigazolódni látszik ugyanakkor, hogy az 5/a., illetve 7/b. osztályokban szinte kizárólag roma gyerekek tanultak, feltehetően nagyobb számban, mint ahogy azt a Ceglédi Tankerületi Központ előzetesen megbecsülte. Ami szembetűnő volt a rendelkezésemre álló adatokban, hogy a gyermekek között alig volt regisztrálva HH/HHH státuszú. A rendelkezésre álló adatok alapján a 232 fős tanulói közösségben összesen 12 fő HH és 8 fő HHH gyermek volt feltüntetve, amivel kapcsolatban már ekkor biztos lehettem abban, hogy az nem felel meg a valós helyzetnek, különösen egy olyan Iskolában, ahol a rendelkezésre álló információk alapján feltehető volt, hogy magas a roma és hátrányos helyzetű gyermekek száma, illetve azon tanulóké, akik szegregátumban élnek.

A Ceglédi Tankerületi Központ igazgatója mellékelte az Iskola osztályainak év végi átlageredményeiről készült kimutatást is. Ahogy az a lenti táblázatokból is jól látszik, az egyes párhuzamos osztályok tanulmányi átlageredményei között kiugró különbségek voltak, amely különbségek a tanévek előrehaladtával fokozatosan nőttek.

Tanév 2022/2023

Osztály neve	Az osztály tanév végi tanulmányi átlageredménye
5.a	3,22
5.b	4,55
6.a	2,81
6.b	4,68
7.a	4,12
7.b	2,93

Tanév: 2021/2022

Osztály neve	Az osztály tanév végi tanulmányi átlageredménye
2.a	4,69
2.b	4,43
4.a	3,51
4.b	4,57
5.a	3,82
5.b	4,36
6.a	4,50
6.b	2,89

Tanév: 2020/2021

Osztály neve	Az osztály tanév végi tanulmányi átlageredménye
3.a	4,40
3.b	4,63
4.a	4,23
4.b	4,52
5.a	4,44
5.b	3,39

Tanév: 2019/2020

Osztály neve	Az osztály tanév végi tanulmányi átlageredménye
2. a	3,75
2. b	4,44
3.a	4,19
3.b	4,40
4.a	4,67
4.b	3,13
8.a	3,13
8.b	3,84

2.2.3. A helyszíni látogatások tapasztalatai

A beérkezett válaszokat feldolgozva, azokat egybevetve egyértelművé vált, hogy számos kérdésben ellentmondások tapasztalhatóak a Panaszos állításai és a Ceglédi Tankerületi Központ álláspontja között. Ezen konfliktusok feloldása, és az érintettek helyzetének, álláspontjának mélyebb megértése érdekében munkatársaim részvételével helyszíni ellenőrzés lefolytatását rendeltem el. A helyszíni ellenőrzésre két alkalommal került sor, egy hónap eltéréssel.

A) A helyszíni vizsgálat első szakasza

A helyszíni vizsgálat első szakaszára **2023. szeptember 11-én került sor Tóalmáson**. A helyszíni vizsgálat során a vizsgálatban résztvevő munkatársak délelőtt a **Panaszossal**, majd a **Családgondozóval** találkoztak a **Tóalmási Család- és Gyermejjóléti Szolgálat hivatalos helyiségében**. Ezt követően délután a település polgármesterét (továbbiakban: **Polgármester**) és jegyzőjét (továbbiakban: **Jegyző**) keresték fel a **polgármesteri hivatalban**.

A1) Panaszos

A helyszíni vizsgálat előkészítése során telefonon több egyeztetés is zajlott a Panaszossal, és egy további – neve elhallgatását kérő – helyi roma nemzetiségű szülővel, **aki telefonon megerősítette a Panaszos által elmondottakat** az Iskolával kapcsolatosan, és jelezte, hogy hajlandó ezt személyesen is megismételni a helyszíni vizsgálat során, bár hangsúlyozta, hogy nagyon fél. Mind ő, mind a Panaszos telefonon azt jelezték, hogy van több elégedetlen roma szülő is a településen, **a személyes találkozón azonban végül a Panaszoson kívül más szülő nem jelent meg**, az a szülő sem, aki telefonon jelenlétét előzetesen jelezte.

A személyes meghallgatás során a **Panaszos szóban is megerősítette a panaszbeadványában előadottakat**. Elmondta, hogy először az 1. osztályos évnnyitón szembesült azzal, hogy gyermeke gyakorlatilag teljesen roma-többségű, szegregált osztályba került. Ekkor 24 gyermek járt az osztályba, amelynek jó része azonban az évek során lemorzsolódott. Sokan lebuktak alsóbb osztályokba, mások elmentek.

Az alsós tanítónővel azonban alapvetően elégedettek voltak. Az Iskola vezetése már ekkor is ugyanaz volt, mint most, és a Panaszos elmondása szerint a legtöbb probléma az igazgatóval és az iskolatitkárral van jelenleg is, mert **nem megfelelő módon beszélnek a roma gyerekekkel**, nem szeretik őket, aminek különböző formában jelét is adják. Megemlítette még gyermekének a tavalyi osztályfőnökét is, aki szerinte *„teljesen alkalmatlan volt pedagógusként”*, ő azonban a számítástechnika órán történt botrányt követően távozott az intézményből. Sokat panaszkodott még egy másik tanárnőre, aki elmondása szerint rendszeresen tesz sértő megjegyzéseket a cigány tanulókra (*„Te is közmunkás leszel, mint az apád!”* stb.)

A Panaszos elmondta, hogy gyermeke már Tóalmáson járt óvodába is, ahol nem tapasztalt szegregációt vagy rossz bánásmódot. Jelezte azt is, hogy ők egyébként nem született tóalmásiak, és talán ez is az oka annak, hogy jobban kiáll az érdekei mellett, mert ahonnan jött, ott nem találkozott ilyen jellegű elkülönítéssel. Felháborítja az is, ahogy a roma gyerekekkel bánnak az Iskolában. Meggyőződése, hogy a romák csak tanulás útján tudnak kiemelkedni, integrálódni a társadalomba, így nem csak a saját gyermekéért érez felelősséget, de minden ide járó roma gyerekért is.

A Panaszos véleménye szerint az Iskolába járó gyermekek **70%-a szegény családból** származik. Az orosz-ukrán háború hatásaként kárpátaljai roma családok is érkeztek a községbe, a gyermekeket jellemzően a helyi iskolába írták a szülők.

Kérdésre a Panaszos elmondta, hogy bár számos helyen tett az Iskolával kapcsolatosan bejelentést, beadványaira azonban választ nem kapott, a Ceglédi Tankerületi Központ **vizsgálata során senki nem kereste, nem hallgatta meg**. Ugyanakkor megjegyezte, hogy **egy kis pozitív változás is érzékelhető az Iskolában, amióta elindultak a vizsgálatok**.

A gyermeke egyébként a tavalyi évben több tárgyjól megbukott, így – szülői kérésre is – idén osztályt ismételt. A jelenlegi osztályában jobban érzi magát, és itt a tanulói összetétel is vegyesebb.

A Panaszos elmondta még, hogy a **településen nagyon súlyos problémának látja a drogkérdést, amivel kapcsolatban hiányolta a határozott rendőri fellépést**. Az Iskolában nincs drogprevenációs program, pedig sajnos a terjesztők már elérték az intézményt is, súlyosan veszélyeztetve ezzel a gyerekeket.

Kérdésre a Panaszos elmondta, hogy **az itt élők zöme azért nem igényelte szerinte a HH/HHH státuszt, mert tartanak attól, hogy ennek negatív következményei lehetnek**, olyan bélyeget kapnak, amely miatt a **gyermeküket esetleg „elveheti a gyámhatóság”**. Elmondása szerint sem ő, sem az itt élők nem kaptak segítséget, tájékoztatást azzal kapcsolatban, hogy kinek, milyen alapon jár a HH/HHH státusz, és ez milyen előnyökkel, vagy esetleg hátránnyal jár. Kifejezte, hogy örülne, ha erről kapna egy részletes, közérthető tájékoztatást.

A2) Családgondozó

A Panaszos meghallgatását követően a **Családgondozó** elmondta, hogy a település lakossága 4.000 fő körüli, ennek kb. a 10%-a roma származású. A település lakossága növekszik, egyrészt a **beköltözők** viszonylag nagyobb száma miatt, másrészt a magasabb **születésszám** okán is. A községbe érkezők fele Budapestről költözik ki, jellemzően fiatal és tehetősebb, a másik fele pedig hátrányos helyzetű, ebben az esetben elsősorban roma családokról van szó.

Családgondozóként nagy teher van rajta, amit egyedül nehezen bírt. Kérésére a közelmúltban kapott egy új családgondozó kollégát, de alapvetően **még ketten is kevesen vannak** az ellátandó feladatokra. Legalább még egy emberre szüksége lenne, amit már jelzett a fenntartó felé. Közvetlen munkáltatója a Polgármester, akivel jó az együttműködése, személyét kifejezetten segítőkésznek tartja.

Véleménye szerint családgondozóként együtt tud működni a gondozásában lévő családokkal. Főként anyagi és gyermeknevelési problémákkal találkozott, **komoly gondot okozott, illetve okoz továbbra is az iskolai igazolatlan mulasztások kezelése.** Ezzel kapcsolatban megjegyezte, hogy a szülők gyakran utólagosan szereznek olyan orvosi igazolásokat, amelyek megakasztják a hiányzások kapcsán elindult iskolai és gyermekvédelmi szankciós folyamatokat, ezáltal komolytalanná válik minden igyekezetük, hogy a családokat rávegyék az iskolába járás kötelezettségének teljesítésére.

A Családgondozó a településen jelenleg a legnagyobb problémának a **droghasználatot látta**, amely már elérte a gyermekek szintjét is. Sérelmezte azt is, hogy bár számos esetben tett bejelentést a területileg illetékes rendőrkapitányságon, ezen ügyeknek azonban semmilyen következménye nem lett: **a rendőrség részéről senki nem kereste, hallgatta meg, és tudomása szerint intézkedésre sem került sor.** Tudomása szerint **az Iskolában drogprevenációs foglalkozásokra eddig nem került sor**, pedig nagy szükség lenne rá. A rendőrség tevékenysége kapcsán megjegyezte azt is, hogy számos olyan esetről tud, amikor a rendőrséget családon belüli erőszak miatt értesítették, ő azonban gyermekvédelmi szervként ezen ügyekről – és az azokban érintett gyermekekről – semmiféle hivatalos jelzést nem kapott.

Kérdésre a Családgondozó elmondta, hogy az Iskolával kapcsolatos problémákra a 2020-as események során figyelt fel először, amikor a védőnő is felhívta arra a figyelmet, hogy 17 gyermek tartózkodik otthon jogszerűtlen módon, magántanulónak nyilvánítva. Ekkor szembesültek azzal is, hogy ezeket a gyerekeket még az oltási névsorban se tüntette fel az Iskola. Ő akkor és a későbbiekben is jelzéssel élt, mind a Ceglédi Tankerületi Központ, mind a helyi önkormányzat felé, **a későbbi vizsgálatok során azonban őt senki nem kereste, senki nem hallgatta meg, és a mai napig nem kapott hivatalos tájékoztatást az eljárásokról, a megtett intézkedésekről.** A 2020-as eset kapcsán úgy tudja, hogy járt lent a településen a Ceglédi Tankerületi Központ munkatársa, bár erről a látogatásról se értesítették.

Elmondta még, hogy Szentmártonkátá településen van egy EGYMI,¹¹ ahová nagyon sok tanulási nehézséggel küzdő helyi gyermek jár, akik míg az Iskolában sorozatos kudarcokat éltek át, itt sikereket érnek el, és jól érzik magukat.

¹¹ Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény

Ami a **helyi iskolával kapcsolatos együttműködést** illeti, az eddig nem volt túl szoros, inkább csak az iskolai mulasztások miatt keresték. Amióta – fél éve – új igazgatóhelyettes van, a kapcsolat jobbra vált közöttük.

A Családsegítő szolgálatnál **egy fő pszichológus** működik, **heti egy alkalommal**. Az Iskola eddig egy gyermek esetében jelezte feléjük a pszichoterápia szükségességét.

Ami az Iskolával kapcsolatos tapasztalatait illeti, a tavalyi matematika tanárra érkezett korábban nagyon sok panasz hozzá is, aki azonban már nincs az intézményben.

Vele kapcsolatban a szülők főleg azt kifogásolták, hogy nem tartja meg az óráit, nem írja be a jegyeket. A roma családok sokat panaszkodnak még egy másik pedagógusra (ugyanarról van szó, akivel kapcsolatban a Panaszos is több alkalommal fogalmazott meg kifogást), aki rendszeresen tesz bántó megjegyzéseket a roma gyermekekre. A Családgondozó beszámolt egy esetről, amelynek során ő nagy erőfeszítésekkel rávett egy sokat hiányzó, túlkoros diáklányt, hogy térjen vissza a tanuláshoz, mire a tanítónő azzal fogadta őt, hogy „*minek jöttél vissza, hamarosan úgylis a babakocsit fogod tologatni*”. A megjegyzéseken túl **a Családgondozó a bánásmódban látja a legnagyobb problémát**, ami a roma tanulókat illeti. Megjegyezte még, hogy a helyi óvoda kimagaslóan jó, az óvodavezetővel nagyon jó az együttműködése. Szintén hangsúlyozta többször a jó együttműködést a polgármesterrel, aki igyekszik mindent megtenni a helyi gyermekekért – pl. iskolabusz üzemeltetése, intézményfelújítás – még úgy is, hogy az önkormányzat elvesztette az iskola fenntartói státuszát.

Az Iskolával kapcsolatosan megjegyezte még, hogy **nagy szükség lenne iskolapszichológusra, iskolai szociális segítőre, olyan csapatépítő, közösségfejlesztő foglalkozásokra**, amely közelebb hozza egymáshoz a roma és nem roma tanulókat, illetve nagyon **hiányoznak a kamaszokat elérő, őket lefoglaló, közösségbe integráló specifikus foglalkozások, klubok is**. A **civil vagy egyházi szervezetek szolgáltatásai**, illetve a közösségépítő lehetőségek nem csak iskolai, de települési szinten is hiányoznak.

Kérdésre elmondta, hogy a településen **van olyan településrész, ami szegregátumként azonosítható**. Itt a legtöbb probléma szerinte a településen kívülről az elmúlt években beköltözött családokkal van, akik nehezen illeszkednek be a helyi viszonyok közé.

Kérdésre elmondta még, hogy korábban nem tűnt fel számára, hogy az Iskolában a **HH/HHH gyermekek aránya rendkívül alacsony**, szemben a valós rászorultak számával. Megjegyezte ugyanakkor, hogy épp a napokban kapott erről egy kimutatást, ami valóban feltűnően alacsony számot mutatott, és a jövőben erre jobban oda fog figyelni.

A Panaszos azon megjegyzését, hogy a családok félnek a HH státusztól, meglehetősen kétkedéssel fogadta, de végül azt mondta, hogy ez is elképzelhető magyarázatként. Kérésre átadott egy másolatot abból a kimutatásból, ami a birtokában volt ezzel kapcsolatosan. A kimutatás szerint a helyi iskolában 2023. január 1-jén **mindössze 15 gyermek rendelkezik HH/HHH státusszal**, miközben azt a Panaszos és a Családgondozó is megerősítette, hogy az Iskolába járó gyermekek nagy része minden szempontból rendkívül hátrányos helyzetű.

A3) Polgármester, jegyző

A Családgondozóval folytatott interjút követően a vizsgálatot végző munkatársak a helyi polgármesteri hivatalt keresték fel, ahol **a Polgármesterrel és a Jegyzővel találkoztak**.

Ennek során a Polgármester elmondta, hogy korábban is hosszú időn át betöltötte már a polgármesteri tisztséget, ekkor még a helyi roma közösséggel kapcsolatosan kevesebb problémával találkozott. Most a roma lakosság egy része **újjonnan beköltöző**, és ezek a családok számos beilleszkedési nehézséggel küzdenek, amelyek kezelése a települési önkormányzat számára is kihívást jelent.

A Polgármester részletesen beszélt arról, hogy a települési önkormányzat számára mindig is különösen fontos volt a helyi iskola, és iskolafenntartóként annak idején mennyi energiát fektettek az intézmény fejlesztésébe. Szemmel láthatóan a települési önkormányzat nagy veszteségként élte meg, hogy megszűnt a fenntartói státuszuk, és mélyen sérelmezik, hogy bár továbbra is támogatják az intézményt, amivel csak tudják, rendkívül kevés tájékoztatást kapnak az ott zajló folyamatokról az intézmény vezetése, illetve a fenntartó Ceglédi Tankerületi Központ részéről. Ugyanakkor a szóbeszéd, illetve a szülők panaszai őket is eléri, egyrészt informális csatornákon, másrészt pedig **hivatalos megkeresést is kaptak 2020-ban a védőnőtől és a családsegítő szolgálatától**, 2023 folyamán pedig az ISZSZ elnökétől. A 2023 márciusában beérkezett beadványt a képviselő-testület 2023. március 30-ai ülésén megtárgyalta, és határozatban döntött arról, hogy saját hatáskör hiányában a Ceglédi Tankerületi Központnál kezdeményez vizsgálatot, valamint megkeresi az Oktatási Jogok Biztosát, és a térség országgyűlési képviselőjét. A Ceglédi Tankerületi Központ 2023 áprilisában arról tájékoztatta a képviselő-testületet, hogy a vizsgálatuk folyamatban van, azóta azonban **semmilyen további tájékoztatást nem kaptak a vizsgálat esetleges eredményéről, és nem is kereste őket senki**. Mindezek mellett az Oktatási Jogok Biztosától kaptak még egy levelet, amely szerint az ISZSZ által összegyűjtött panaszok felvethetik a gyermeki, illetve tanulói jogok sérelmének veszélyét, vizsgálatot ennek megállapítására azonban csak akkor tudnak lefolytatni, ha a Ceglédi Tankerületi Központ vizsgálata lezajlott, és annak eredményével nem voltak elégedettek. A Polgármester kérésünkre átadta valamennyi kapcsolódó dokumentum másolatát is.

Ami a települést érintő problémákat illeti, **a Polgármester is megerősítette, hogy a drogprobléma rendkívül súlyosan érinti a lakosokat, elsősorban a szegregátumban élő roma lakosságot**. A Családgondozó tapasztalataival szemben ő azonban úgy érzi, hogy a rendőrség igyekszik megfékezni a problémát, több nyomozás is folyamatban van az ide kapcsolódó ügyekben, és nem sokkal korábban sikeresen elfogták az egyik legnagyobb terjesztőt is.

A HH/HHH gyermekek alacsony számával kapcsolatosan a Jegyző nem tudott magyarázatot adni, szerinte erre az anyakönyvvezető tudott volna válaszolni, az ide kapcsolódó adminisztráció ugyanis az ő feladatkörébe került. A vizsgálatot végző nemzetiségi biztoshelyettesi munkatársak kérték a Jegyzőt, hogy a jövőben fokozottan ügyeljen az ezzel kapcsolatos lakossági tájékoztatásra, és **vizsgálja meg, hogy a státuszra jogosult lakosság milyen okból nem került regisztrálásra**.

Ennek kapcsán a Jegyző megjegyezte, hogy **épp a közelmúltban kapott jelzést azzal kapcsolatosan, hogy a HH/HHH gyermekeket nyilvántartó iskolai és önkormányzati statisztika sem egyezik**.

Ami az Iskolában tanuló roma gyermekek helyzetét illeti, a Polgármester ellentmondásos válaszokat adott, és kezdetben nem emlékezett rá, hogy a hozzá beérkező szülői panaszok szegregációval kapcsolatosan is megfogalmaztak kritikát. Azt követően azonban, hogy a beszélgetés során jelen levő dokumentumokat közösen áttanulmányozták, beazonosítható volt, hogy **a 2023 márciusi ISZSZ által benyújtott panasz egyértelműen kifogásolta, hogy az iskolában roma többségű szegregált osztályok kialakítására került sor.**

B) A helyszíni vizsgálat második napja

A helyszíni vizsgálat második napjára **2023. október 11-én** került sor, amelynek keretében a vizsgálatban résztvevő munkatársak délelőtt az Iskola igazgatójával (a továbbiakban: **Igazgató**), annak helyettesével (a továbbiakban: **Igazgatóhelyettes**) és a kihelyezett **nagykátai tankerületi iroda munkatársával** (a továbbiakban: **Tankerületi Iroda munkatársa**) találkoztak, majd délután a **Ceglédi Tankerületi Központ** szakmai vezetőjét keresték fel. Mint kiderült, a Ceglédi Tankerületi Központ korábbi igazgatója 2023. szeptember 1-jével lemondott megbízatásáról, az újabb vezető kinevezéséig a szakmai vezető – aki egyébként személyesen folytatta le az Iskolában a fenntartói vizsgálatot – látta el az igazgatói feladatokat.

B1) Általános Iskola

Az Iskola épülete, az osztálytermek rendezettek, a termek, folyosók gazdagon díszítettek voltak. Az Iskola normál méretű udvarral rendelkezett, a gyerekeknek szünetben ott kellett tartózkodniuk. A termek alapvetően felszereltek, bár IKT eszközökben hiányosabbak, az énekórán azonban egy elektromos zongora is rendelkezésükre állt. A vizsgálatot végző munkatársak által látott osztálytermek között szemmel látható különbségek nem voltak, egy termet, az úgynevezett 16+-os osztály termét leszámítva, amely kevésbé volt díszített és felszerelt.

Az Iskolában az érintettekkel való beszélgetésre két részletben került sor, a kettő között **munkatársaim részt vettek három osztály tanóráján: énekóra – 6. osztályosok, testnevelés óra – 1. osztályosok, magyar óra – „16+-os nyolcadikosok”.**

Az intézmény vezetője elmondta, hogy nyolc éve látja el az igazgatói feladatokat az intézményben, 2023 március elseje óta van helyettese, azelőtt teljesen egyedül dolgozott. Az említett nyolc év során, megítélése szerint soha nem volt semmilyen probléma, konfliktus az Iskolában. Állítása szerint mindig nagyon jól megértette magát a roma szülőkkel, elment a helyi roma eseményekre, így a „cigány bálba”. Hangsúlyozta, hogy örül a vizsgálatnak, mert így el tudja mondani a tényeket.

Elmondása szerint az Iskolába járó gyerekekben nincsenek ellenérzések egymással szemben, hároméves koruk óta együtt nőttek fel, együtt szocializálódtak. **A probléma a szülőkkel van szerinte, ők gerjesztik a feszültséget, amit behoznak a gyerekek is az Iskolába.** Ezt az Igazgatóhelyettes is megerősítette. A beszélgetés során többször elhangzott, hogy az itt született, „*tősgyökeres romákkal*” nincs semmi probléma, a „*betelepültekkel*” van mindig baj.

Az Igazgató beszámolt arról is, hogy idén több osztályt létszámcsökkenés miatt össze kellett vonni. **Az előző évben képesség szerint bontották az osztályokat.** Az Igazgató szerint „nyilvánvaló, hogy ha képesség alapján történik a bontás, akkor az egyik osztályban több lesz a roma tanuló”. Hozzátette, hogy mindig vannak olyan roma gyerekek is, akik a jobb képességűek közé kerülnek. Vannak köztük kitűnő tanulók, olyanok, akik versenyeket nyernek. Korábban a roma nemzetiségi önkormányzat a jól tanuló roma gyerekeknek ajándékkönyvet vásárolt, de ezt az utolsó évben a gyerekek nem voltak hajlandóan nyilvánosan átvenni, mert „nem vállalják a származásukat, szégyellik, hogy romák”. Azt mondták, hogy az irodában átveszik, ahol senki nem látja, de nyilvánosan nem. A „tősgyökeres romák” erőteljesen asszimilálódtak, velük nincs semmi baj.

Az Igazgató és az Igazgatóhelyettes szerint a **beköltöző családok gyerekei** nem tudnak beilleszkedni megfelelően. Nem szabálykövetők, panaszkodnak arra, hogy Tóalmáson túl szigorúak a szabályok, a „pesti iskolában” nem volt ennyi elvárás, tiltás. Az Igazgató elmondta, hogy ezzel részben egyetért, hogy náluk valóban szigorú szabályok vannak, de ez a gyerekek érdeke. Példaként elmondta, hogy a késéseket nagyon szigorúan veszik: ha valaki késve érkezik, nem mehet be az első órára, csak a következőre, hogy a késők ne bomlasszák a rendet. Tilos a telefonhasználat is az intézményben. Az is szabály, hogy ha a gyerek otthon hagyja a reggelijét, akkor a szülőt nem engedik be, hogy behozza, mert ez is kezelhetetlen helyzeteket okozott. Ugyanígy, délután is csak a megjelölt időpontokban vihetik haza a gyereket, nem lehet ad hoc módon bejönni és elvinni, csak mert akkor épp itt járt valamelyik szülő.

A beköltöző roma családok inkább külterületekre érkeznek, ahol olcsóbbak az ingatlanok. A tősgyökeres romák laknak a telepen, az Arany János utcában. Az Igazgató és az Igazgatóhelyettes szerint a beköltöző családok nem vegyülnek a tősgyökeresekkel. Vannak roma családok (főként a beköltözők közül), akikkel az Iskolának semmi kapcsolata nincsen: így például nem járnak szülői értekezletre, nem lehet őket elérni, nem követik a KRÉTA felületen megjelenő tartalmakat. Jelenleg öt olyan család van, amelyekkel nagyon sok a probléma. A gyerekeket egy idő után jól lehet kezelni, velük nem lenne semmi gond. A szülőkkel van a baj, nem együttműködők, egymással és az Iskolával is konfliktusokat generálnak.

A Panaszos szülő gyerekével szerintük semmi gond nincs, a gyerek jó képességű, jó vele a kapcsolatuk. A szülő érthetetlen módon ellenséges, nem értik, nem tudják, hogy mit szeretne elérni. A pedagógus bármikor jelezte, hogy problémája van a gyerekekkel, az anya arra úgy reagált, hogy csak azért mondja, mert ők romák.

Az Igazgató elmesélte a számítástechnika teremben történeteket is, de másképp, mint a Panaszos. Szerinte nem történt semmi súlyos, a dolgot a szülő fújta fel, a tanár nem mondott olyasmit, amit a szülő állít, csak annyit mondott a gyerekeknek, hogy otthon nézegessenek ilyen oldalakat, ne az Iskolában.

Az Igazgató nem értette azt sem, hogy az ISZSZ miért ilyen ellenséges. Elismerte, hogy volt, amiben hibáztak, de ezeket igyekeznek kijavítani. A szülői munkaközösségnek azonban új vezetése van, akik nem hajlandóak kommunikálni vele, nem járnak fel az Iskolába, érthetetlen, hogy mit akarnak. Az új vezető megválasztása is problémás körülmények között zajlott.

Sajnos a konfliktusok miatt felmondott a matematika-számítástechnika tanár, mert nem bírta a szülői nyomást. Az Igazgató és az Igazgatóhelyettes is többször hangsúlyozták, hogy nagyon nehéz nekik úgy dolgozni, hogy a szülők „*ellen tartanak, és feljelentgetik*” őket. Pedig a tanárok megtesznek mindent a gyerekekért, és egymással is összetartanak. Az Igazgató szerint ebben az Iskolában nincs kivételezés, mindent megtesznek a cigány tanulókért, küzdenek értük.

Idén azért kellett összevonni az osztályokat, mert többen visszabuktak, így nem volt meg a létszám két külön osztály indításához. Most **a gyerekek és a szülők is nagyon örülnek az osztályegyesítésnek**, hogy újra együtt lehetnek a régi osztálytársaikkal. Ha 14 fő alá csökken a létszám, már össze kell vonni az osztályt.

Az Iskolában az osztályok az idei tanévben a következőképp alakultak: 1. évf. – egy osztály; 2. évf. – kettő osztály; 3. évf. – egy osztály; 4. évf. – kettő osztály; 5. évf. – egy osztály; 6. évf. – egy osztály; 7. évf. – kettő osztály; 8. évf. – kettő osztály. A nyolcadik b) az ún. 16+-os osztály, amit azért hoztak létre, hogy ezek a gyerekek is megszerezzék a nyolc osztályos végzettséget. Ez egy **majdnem teljesen szegregált roma osztály**. Az osztály létrehozásának ötlete az Igazgatóé volt, ő küzdött érte a kollégákkal, még a Ceglédi Tankerületi Központtal szemben is. Az osztályban 15-en vannak, három olyan gyerek van, aki nem teljesen roma, a többiek romák. A Ceglédi Tankerületi Központ nehezen fogadta el ezt az osztályt, és a szegregációval kapcsolatban kifejezték aggodalmukat. Kérdésre az Igazgató úgy tájékoztatott, hogy bejárnak a gyerekek az órákra, legalábbis egyelőre.

Az első osztályok kialakításáról elmondták, hogy nagy a szülői nyomás, aminek bizonyos szintig engedniük kell, mert különben elviszik a gyerekeket. Alapvetően teljesen véletlenszerűen alakítják ki az elsős osztályokat, de **a szülői kéréseket igyekeznek figyelembe venni**, ami általában nem arról szól, hogy ne legyen roma tanuló az osztályban, hanem arról, hogy melyik pedagógushoz kerüljön a gyerek, illetve az óvodai barátok együtt maradhassanak.

Tavaly két 4. osztály volt, íratnak egy szintfelmérőt, és az alapján ketté bontották az osztályokat. Így **lett egy gyengébb képességű és egy erősebb osztály**. A szülők sokat panaszkodtak, hogy a jó képességű gyerekek nem tudnak haladni, mert a rosszabbak ezt akadályozzák. A jobb képességű osztályba is került cigány nemzetiségű tanuló egyébként, mert meg tudta ugrani a követelményeket. A gyengébb képességű osztályt muszáj volt felhozni, fejleszteni.

Kérdésre az Igazgató azt felelte, hogy **véleménye szerint pedagógiaiilag is indokolt a ketté bontás**, mert a gyengébb képességű gyerekek frusztrálódnak a normál osztályokban, nincs sikerélményük, ezért egy idő után feladják. **Szerinte az integrált osztályoknak ilyen nagy különbségek esetén több hátránya van, mint előnye**. Ennek alátámasztására az Igazgató és az Igazgatóhelyettes elmondták, hogy nagyon sok gyerek nagyon nehéz körülmények között él, fűtetlen lakásban, mindenfajta szülői háttér és támogatás nélkül. Sajnos vannak gyerekek, akik már érintettek a drogproblémában is. Sok gyereknek nagyon nehéz a családi háttere is, előfordul családon belüli erőszak, illetve különböző devianciák a családban, így nagyon nehéz velük haladni. **Ha szét vannak választva, akkor a gyengébb képességűekkel többet tudnak foglalkozni, képességük szerint**.

Kérdésre a 2023 őszi **összevont hatodik osztályról** azt mondták, hogy nincs velük probléma, **képesek együtt tanulni, haladni**. **A főtárgyak esetén azonban most is ketté vannak osztva**. Van olyan kislány, aki tavaly a gyengébb osztályban volt, és mostanra úgy felzárkózott, hogy a legjobbak közé tartozik, nagyon bizonyítani szeretne.

Tavaly a **pedagógiai asszisztens** nagyon gyakran jelen volt a gyengébb osztályban, és segítette a pedagógus munkáját. Gyakori az is, hogy a fejlesztő pedagógus is részt vesz az órán, és szintén segíti a gyerekeket. Több figyelmet kaptak, sokkal többet tudtak velük foglalkozni. A 6. osztályos nem roma szülők meglepődtek először, amikor kiderült, hogy idéntől újra együtt lesznek a gyerekek, de az megnyugtatta őket, hogy a fő tárgyak oktatásakor szét lesznek osztva továbbra is.

Kérdésre, hogy mi történt **2020**-ban, amikor a védőnő **jogellenes magántanulói státuszok miatt** tett bejelentést, azt felelték, hogy **ők nem tudnak ilyen esetről**. Szerintük a szülők tartották vissza az Iskolától a gyerekeket. Szerintük a szülők a világjárvány miatt nem engedték a gyerekeket az Iskolába, és azt mondták a védőnőnek, hogy az Iskola nem akarja, hogy bejárjanak. 2019 előtt se volt sok magántanuló, elenyésző volt a számuk, nem volt jellemző.

A **HH/HHH gyerekek alacsony száma** kapcsán egyetlen reális magyarázatot tudtak adni: a szülők azért nem töltik ki a szükséges papírt, mert nem tudják, milyen előnnyel jár a státusz, és nem kapnak biztatást, illetve segítséget sem a kitöltéshez. Úgy tudják, hogy csak plusz ötszáz forintot jelent, és azért nem éri meg kitölteniük papírt. Az ügyben az Iskola jelzéssel élt a jegyző felé, illetve egyeztetett a Családsegítő szolgálattal is.

Kérdésre megerősítették, hogy **nincs iskolapszichológus** az intézményben, de szükség esetén igénybe tudják venni a Családsegítő szolgálat pszichológusát. A Ceglédi Tankerületi Központ amiatt se tud iskolapszichológust biztosítani, mert nincs jelentkező a státuszra. Arra a kérdésre, hogy **az Iskolának milyen erőforrásokra, szakmai támogatásra lenne szüksége**, nem tudtak válaszolni. A kérdéseket azzal hátrították, hogy azonnal a szülőkkel kapcsolatos nehézségeikről kezdtek beszélni. Két pedagógiai asszisztens van jelenleg az Iskolában: álláspontjuk szerint ez nem sok, de nagy segítség, nagyon jól működik az alsó tagozaton.

Az Igazgató szerint **a legnagyobb gond a kollégák kiégése, valamint az, hogy nem jutnak szupervíziós, mentálhigiénés támogatáshoz**. Ezek a programok sok pénzbe kerülnek, és nincs rá lehetőségük, pedig erre lenne a legnagyobb szükség. Sajnos a szülői támadások, konfliktusok, illetve a szülői érdektelenség nagyon megnehezíti a munkát, és elvész a pedagógusok motivációja.

Az Igazgató szerint most már **külső segítőre, mediátorra lenne szükség** ahhoz, hogy a szülői közösséggel, elsősorban az ISZSZ-el ismét kialakuljon a párbeszéd. Nemrég volt egy családi nap az Iskolában, de az ISZSZ oda se jött el.

Képességfelmérésre a 2023/24-es tanévben nem került sor, mert látták, hogy nem tudják szétszedni a bukások miatt a gyerekeket. Az előző, 2022/23-as tanévben – a véleményük szerint – a gyerekeket nem viselte meg, hogy szétválasztották őket, sőt, olyan is volt, hogy az egyik gyereket ők a jobb képességű csoportba akarták tenni, de a szülő ezt kifejezetten nem akarta. Később azonban – ellentmondva annak, hogy szerintük a gyerekeket nem viselte meg a szétválasztás – elmondták, hogy **a gyerekek megkönnyebbültek, amikor végre újra egy osztályba kerültek**.

A településen nincs tanoda, nincs Biztos Kezdet Gyerekház. Az Igazgató és a Tankerületi Iroda munkatársa is azt mondta, hogy nincs rá forrás és érdeklődés sem a település vezetése részéről. A roma kultúra szerintük megjelenik az Iskolában, de az probléma, hogy **sok roma család nem vállalja fel az identitását, szégyelli**. Ha viszont a gyereket valamilyen kritika éri, a szülő azonnal azt mondja, hogy ez azért történt, mert a gyerek roma.

Az Igazgató szerint az egy szakmai probléma, hogy a pedagógusok nagy része nem érti meg, hogy a gyerekek különböző képességűek, és nem lehet mindenkit megtanítani ugyanarra, illetve felhozni ugyanarra a szintre. Az Igazgató szerint **jobban kellene differenciálni**, és a tananyagot szelektálni. Ha viszont egy gyerek igyekszik, együttműködik, ők mindenben támogatják.

A Tankerületi Iroda munkatársa a fentieket azzal egészítette ki, hogy ő behatóan ismeri ezt az Iskolát, mert korábban ő volt – az azóta megszüntetett – járási tankerület vezetője. A roma és nem roma lakosok – véleménye szerint – konfliktusok nélkül élnek együtt a településen. A gyerekek együtt szocializálódnak már az óvodától kezdve. Itt szerinte is csak a „*beköltözőkkel*” van probléma. Ha egy jobb környéken sikerül lakást venniük, akkor beilleszkednek, integrálódnak a környezetükhöz. Ha viszont valami kültelki, elhagyatott részre költöznek, akkor ott problémák lesznek. **A gyerekek nagyon nehéz helyzetben vannak, beszorulva a szülő és az Iskola közé.**

A munkaerőhiány miatt délután nincs valós pedagógiai munka, vagy nagyon nehéz ezt megteremteni, vagy ha van is pedagógus, a szülő elviszi a gyermeket, és nem marad ott délutánra.

A Tankerületi Iroda munkatársa arról tájékoztatott, hogy amikor nyolc évvel korábban lejárt az előző intézményvezető mandátuma, akkor egy olyan új vezetőt kerestek, akinek az volt a legnagyobb feladata, hogy a tanulói létszám csökkenését állítsa meg. A mostani Igazgató 160 fővel vette át az Iskolát, és az volt az elsődleges célja, hogy **a tóalmási gyerekeket tartsa a településen**. Már az első két évben lehetett látni az eredményeket. Megemlítette azt is, hogy tíz kilométerre tőlük, Szentmártonkátán van egy református egyházi iskola, amivel nagyon nehéz felvenniük a versenyt. Ennek ellenére három évvel később már több, mint 200 gyermek járt az Iskolába. Elmondásuk szerint az Igazgató ugyan nagyon energikus volt és nyitott minden irányba, de a szülők együttműködésével nagyon sok gond adódott akkor és azóta is. Sajnos a pedagógusok is kezdenek kiégni, mert nagyon nehéz szülői ellenszélben dolgozni. Jelen pillanatban 234 fő jár az Iskolába, de sajnos a szomszédos református iskola jelenléte állandó „fenyegetést” jelent.

A **16+-os osztállyal** kapcsolatban a Tankerületi Iroda munkatársa azt mondta, hogy a Fenntartó tudta, hogy az szegregációt fog eredményezni, de nem volt más választásuk: álláspontjuk szerint muszáj az Iskolának valami lehetőséget adnia ezeknek a gyerekeknek is. Ha nem fejezik be a nyolc osztályt, felnőttként nem fogják már befejezni azt, nem is nagyon vannak erre lehetőségek, és nem is fogja őket erre motiválni senki.

A Ceglédi Tankerületi Központ **nehezen építette fel ezt a tantestületet**, és fennáll a veszélye, hogy ismét elveszítenek munkatársakat. A Ceglédi Tankerületi Központ elve az, hogy ha a szülő őket keresi meg, megkerülve az Iskolát, akkor első körben visszaküldik őket az Iskolához, hogy ott próbálják kezelni a konfliktust. A Ceglédi Tankerületi Központ csak akkor lép be közvetlenül egy ügybe, ha az iskolai szintet már megjárta a panasz, és nem volt eredménye. Kérdésre a Tankerületi Központ munkatársa elmondta, hogy ő is részt vett abban a vizsgálatban, ami most zajlott. A legnagyobb probléma szerinte, hogy az ISZSZ korábbi, együttműködő vezetője lemondott, a jelenlegi vezetésről pedig nem derül ki, hogy mit akarnak. Megjegyezte még, hogy az ISZSZ egyébként alapvetően nem roma ügyek miatt támadja az Iskolát.

Az intézmény a vizsgálat idején 18 betöltött státusszal és egy intézményvezető helyettessel rendelkezik, tehát a Tankerületi Központ munkatársa szerint volt érdemi fejlődés. Korábban 16 státuszt se tudtak betölteni, mert senki nem akart az iskolában dolgozni. Ez egy elzárt település, nincs szolgálati lakás, nincs vonatközlekedés, ritkán járnak a buszok. Különösen **a szaktanári helyeket nagyon nehéz betölteni.**

A két beszélgetés között a vizsgálatot végző munkatársak **részt vettek az 1., a 6. és a 16+-os 8. osztály aznapi második óráján.** Az elsősöknek testnevelés, a hatodikosoknak énekzene, a 16+-os osztálynak pedig magyar órája volt.

B2) Ceglédi Tankerületi Központ

A Ceglédi Tankerületi Központban folytatott egyeztetés kezdetén a helyszíni ellenőrzést végző munkatársaim utaltak arra, hogy az ügy 2020-ra nyúlik vissza, amikor a tóalmási védőnő felhívta a figyelmet arra, hogy 17 tanuló nem jár iskolába és „magántanulói státuszban” van. A Ceglédi Tankerületi Központ munkatársa elmondta, hogy nem emlékszik erre az ügyre, ami azért meglepő, mert alapvetően minden panasz átmegegy a szakmai ellenőrzésén, többnyire mindenre emlékszik is, ezt azonban nem tudja visszaidézni. Ígéretet tett arra, hogy utána fog nézni az esetnek. Munkatársaim utaltak arra, hogy az Iskolában sem tudtak a 2020-ban történekről, az akkori esetleges intézkedésekről, tisztázatlan, hogy mi lett a 17 gyerek sorsa, bár a Családgondozó szerint megtörtént az Iskolába történő visszaintegrálásuk.

Ezt követően az egyeztetés áttért a konkrét panaszügyre, amely során a Ceglédi Tankerületi Központ munkatársa elmondta, **hogy 2023 tavaszán meglepően sok panasz érkezett az Iskola vezetőjének munkájával kapcsolatban,** ami olyan kirívóan magas szám volt, hogy a Ceglédi Tankerületi Központ munkatársát is meglepte. Ezek többnyire szülői panaszok voltak, és különböző témakörökben érkeztek, amelyekben legfőképpen elmaradt órákat, ezek pótlásának formáit, intézményen belüli dohányzást, nem megfelelő munkamorált, elfogadhatatlan vezetői kommunikációt, valamint a tanárok pontatlan órakezdését kifogásolták. Érkezett egy olyan panasz is, amely kifejezetten az ISZSZ-nek a felosztatását kezdeményezte. A szervezetben tavasszal tisztújítás történt, de úgy tűnt a panaszokból, mintha az új vezető egyfajta ellenzéki helyzetbe került volna a szervezeten belül. Az ISZSZ új vezetője megkereste az Oktatási Hivatalt, a Klebelsberg Központot és mindenféle országos szervezetet, valamint a Ceglédi Tankerületi Központot is, hogy rámutasson az Iskola működésével összefüggő anomáliákra. A beérkezett panaszokat a szakmai előírások szerint kezelték. A Ceglédi Tankerületi Központ munkatársa elmondta, hogy ilyen panasz esetén másodfokú szervként van szerepük, a panaszokat először az Iskola vezetőjénél kell jelezni. Azon beadványok esetében, ahol ez nem történt meg, a Ceglédi Tankerületi Központ áttette a panaszt – annak kivizsgálása érdekében – az Iskola igazgatójához. Az eljárás rendje szerint, abban az esetben, ha a panaszos nem elégedett annak válaszával, vagy nem tud egyeztetni vele, akkor kvázi másodfokként jár el a Ceglédi Tankerületi Központ.

A Ceglédi Tankerületi Központ vizsgálatának lefolytatására végül a megkeresésem alapján került sor, figyelemmel a Panaszos bejelentésére, amelyben azt jelezte, hogy két évfolyamon is aránytalan a roma és nem roma tanulók aránya.

A Központ vizsgálatának keretében – melyre május végén, június elején került sor – **megerősítést nyert, hogy a Panaszos észrevételének van valós alapja.**

A helyszíni vizsgálat során a **Ceglédi Tankerületi Központ is tapasztalt aránytalanságot az osztályok között a tanulók összetétele és a tanulmányi eredményeik tekintetében**, amit azok a statisztikai adatok is megerősítették, amelyeket az Iskola vezetője számunkra megküldött.

A Ceglédi Tankerületi Központ munkatársa elmondta azt is, hogy a vizsgálat idején – feltehetően az év vége miatt is – kevesen voltak az osztályokban, az egyik vizsgált osztályban például 5-6 fő volt csak jelen, ők egyébként mind nem romák voltak, a hiányzások miatt nehéz volt megítélni a tényleges adatokat. A 7. osztály tanulói összetételét reálisabban tudták felmérni.

A vizsgálat eredményéről, tapasztalatairól a 2023. június 30-án kelt levelükben adtak tájékoztatása a részemre. A vizsgálatot követően többször is egyeztetek az Igazgatóval, és azt kérték tőle, **készítsen egy rövid és egy középtávú intézkedési tervet kifejezetten az ombudsmanhelyettesi kérdésekre figyelemmel**, abból a célból, hogy megváltoztassák a panaszokra okot adó szituációkat. A kérés az volt, hogy az Igazgató az intézkedési tervek kidolgozásánál helyezzen hangsúlyt a jelzett problémákra, köztük a kifogásolt vezetői kommunikációra, a szülőkkel való kapcsolattartásra, az első évfolyamosok, valamint a felső tagozatba történő átlépés esetén az osztályba sorolás megkülönböztetést eredményező gyakorlatának kiküszöbölésére. Ezt 2023. augusztus 30-ig kellett benyújtania az Igazgatónak, az első körben azonban nem volt elfogadható az anyag, ezért a Ceglédi Tankerületi Központ visszaküldte átdolgozásra, hogy egy kézzelfogható intézkedési tervet készítsen, határidőkkel, felelősökkel. A végleges intézkedési terv elemzésére, értékelésére még nem került sor a Ceglédi Tankerületi Központban a helyszíni vizsgálat időpontjában.

Az Intézkedési Tervet (véltetően a javított változatot) a látogatást követően kérésemre az Iskola számomra is megküldte, azt a későbbiekben, az érdemi megállapítások között részletesen elemzem.

Arra a kérdésre, hogy a helyszíni vizsgálat során **miért nem került sor a Panaszos és más érintettek meghallgatására**, a Ceglédi Tankerületi Központ arról tájékoztatott, hogy nem tartotta szükségesnek, illetve kapacitás problémákkal küzdött, jelenleg azonban már úgy gondolja, hogy lehet, hogy ez hiba volt. Arra a kérdésre, hogy pár hónappal a vizsgálatot követően hogyan értékeli az eljárásukat és annak eredményét azt felelte, hogy úgy vélték, nem vinné előbbre az ügyet, ha a vizsgálat idején abban a helyzetben szülői fórumot tartanak, bár gondolkoztak rajta, és azon is, hogy milyen formában lehetne egy ilyet megtartani, például szükséges-e az Igazgató jelenléte vagy sem. A tanítási év végén nem találták már jó ötletnek a szülők összehívását, nem érezték, hogy ennek pozitív hozadéka lenne. A Panaszos indulatos Facebook posztjai is nehezítették a helyzetet (a legutóbbi ilyenről egy nyomtatott példányt is bemutatott). Úgy gondolták, az indulatok lehiggadnak a nyáron.

A beszélgetés során a Ceglédi Tankerületi Központ munkatársa jelezte, hogy amennyiben megítélésünk szerint szakmai szempontból továbbra is hasznos lenne egy ilyen szülői fórum összehívása, akkor megszervezik azt, amennyiben van esély arra, hogy ettől csökkenni fog a feszültség. Megjegyezte azt is, hogy az Igazgató komoly erőfeszítéseket tett annak érdekében, hogy elsősorban óraadó tanárokat találjon a környékről és ezzel megerősítse az Iskola helyzetét, tantestületét.

A beszélgetés során felmerült 8/b. osztály (16+-os osztály) tanulói összetételének kérdése is, amely kapcsán a Ceglédi Tankerületi Központ munkatársa elmondta, hogy nagy dilemma volt ennek az osztálynak az elindítása. Az osztályban olyan diákok tanulnak, akik betöltötték a 16. életévüket, így már nem kötelező számukra a közoktatás. Az Igazgató azonban ragaszkodott ahhoz, és a szülők is kérték, hogy maradjanak a gyermekek, hogy legalább az általános iskolai végzettségük meglegyen, hiszen biztosak benne, hogy később már minimális esélyük lesz arra, hogy azt megszerezzék. Ez az osztály **teljesen roma osztály. Mérlegelni kellett, hogy akár a szegregáció árán is, de ezek a gyerekek maradjanak az oktatásban, és legalább az alapfokú végzettséget szerezzék meg.** A létszám is épp a határon mozgott, és még korai lenne biztosan kijelenteni, hogy jó döntés volt az osztály létrehozása, de úgy vélte, ez volt a jó irány.

Az osztályba sorolások (1. osztály, 5. osztály) kapcsán a Ceglédi Tankerületi Központ munkatársa elmondta, nehézséget okoz a szomszédos településen található református általános iskola elszívó hatása, ahova sok szülő el-, illetve átviszi a gyermekét. Akinek fontos a helyben maradás, **alkuhelyzetbe kerülnek**, mert az Igazgatónak azt mondja, elviszi a gyermeket, ha nem tud garantálni olyan osztályt, ahol úgy tudnak haladni, ahogy szeretnék, olyan közegben, amely nekik elfogadható. Ha az Igazgató nem tesz eleget ezeknek a kéréseknek és objektív besorolást alkalmazna, akkor még több gyermeket vinnének el az Iskolából.

Az első osztályosok besorolása során nagyon nehéz ellenállni a szülői elvárásoknak, van a tankerületben olyan iskola, ahol az igazgató véletlenszerűen (sorsolással) osztja szét az elsős gyerekeket, de az kiderült kérdésünkre, hogy azon a településen sokkal kisebb a roma gyerekek aránya, az iskola nagy, évfolyamonként három osztály indul, így a roma tanulók is jobban eloszlanak az osztályok között, mint Tóalmáson.

Az Iskolában nem most tavasszal került elő először a roma gyerekek problémája. Az Igazgató azonban mindig azzal érvelt, hogy ha nem tesz megelőző intézkedéseket, **elviszik a nem roma szülők a fél osztályt.**

Arra a kérdésre, hogy a Ceglédi Tankerületi Központ véleménye szerint hogyan lehetne a Tóalmáson tapasztalt negatív folyamatokat megállítani, a roma gyermekek integrációját elősegíteni, a szakmai vezető kifejezte, hogy forrás hiányában nehéz jelentős eredményeket elérni. Álláspontja szerint, ha a felzárkóztatás eredményesebb is lenne, a romákkal szembeni szülői ellenállást akkor sem tudnák megszüntetni.

Az elvándorlás, iskolaválasztás téma kapcsán felmerült, hogy a Ceglédi Tankerületi Központ beiskolázási területén több olyan település is van, ahol a párhuzamosan jelen lévő egyházi iskola elszívja a jobb képességű tanulókat. Nagyobb városokban kevésbé érezhető az egyházi iskolák elszívó ereje, ez inkább a kistelepülések problémája.

Azzal, hogy **az egyházi iskoláknak nincs kötelező beiskolázási körzete, olyan eltérés valósul meg az állami és nem állami iskolák között, amely később várhatóan még komolyabb problémákat fog okozni a közoktatásban.**

A Ceglédi Tankerületi Központ munkatársa megjegyezte azt is, hogy a **Komplex Alapprogram (KAP) képzést**¹² – két iskola kivételével – valamennyi fenntartásukban lévő iskolájuk elvezette.

¹² A Komplex Alapprogram legfőbb célkitűzése a végzettség nélküli iskolaelhagyás mérsékléséhez kapcsolódó intézkedések iskolai szintű támogatása. A probléma kezeléséhez kapcsolódó lehetséges megoldások közül a program elsősorban a szervezeti kultúra fejlesztésén alapuló preventív beavatkozásokat részesíti előnyben,

A képzésre az Eszterházy Károly Katolikus Egyetemen két tanéven keresztül került sor. A program kifejezetten **a kiscsoportos, kooperatív technikák tanulására, alkalmazására helyezi a hangsúlyt**, a Komplex Instrukciós Program (KIP) módszertanából nőtt ki.

Amikor négy évvel ezelőtt elindult a képzés, a Ceglédi Tankerületi Központ úgy döntött, az összes intézménynek lehetőséget biztosít a képzésbe való bekapcsolódásra, a cél az volt, hogy tanulják meg a módszert, majd döntsék el, hogy beépítik-e azt a tanítás során. **Sok iskolában jól működik ez a módszer**, annak alkalmazásáról azonban az egyes intézmények önállóan dönthetnek. **Az Iskola nem használja, pedig lehetősége lenne rá**, hiszen a képzést az ottani pedagógusok is elvégezték. A Ceglédi Tankerületi Központ munkatársa ellenpéldaként említette a csemői iskolát, ami ennek a KAP programnak a bázisintézménye lett, náluk kitűnő határfokkal működik, és gyermekmegtartó erővel is bír. A program jó, bizonyos feszültségek kezeléséhez, megoldásához is segítséget nyújt.

Fentiekén túl minden tankerületi központban működik **antiszegregációs munkacsoport** is. Ezeket néhány éve az EU-s szegregációs perek megindulásakor hozták létre, ezen munkacsoportoknak rendszeresen vizsgálniuk kell a szegregáció jelenlétét, és ha szegregációs helyzetet tapasztalnak, intézkedési tervet kell készíteniük annak felszámolására. Ugyanakkor fontos megjegyezni, hogy **ha a munkacsoportok látják is a szegregációval kapcsolatos súlyos problémákat, nem sok eszközük van ezek felszámolására, orvoslására**.

A Ceglédi Tankerületi Központ munkatársa a beszélgetés végén jelezte, hogy maga részéről nyitott lenne roma származású pedagógus vagy iskolai kiegészítő személyzet alkalmazására is, ami pozitívan hathatna a roma gyermekek és családjaik integrálásának folyamatában, ilyen jelentkező azonban még nem volt a Ceglédi Tankerületi Központ felhívásaira.

Összességében elmondható, hogy **a Ceglédi Tankerületi Központ az Iskolával kapcsolatos nehézségeket és problémákat beazonosította, azokat világosan átlátja, megoldásukhoz azonban objektív okokból nem rendelkezik elegendő eszközzel, lehetőséggel**.

amelyekhez a pedagógusok módszertani továbbképzése, pedagógiai szemléletváltoztatása révén kíván hozzájárulni. A program további célja a differenciált, személyközpontú nevelést-oktatást lehetővé tevő módszertani kultúra megerősítése a köznevelési intézményekben, a nyitottságra ösztönző intézményi nevelés-oktatás pedagógiai és módszertani eszköztárának fejlesztése, valamint méltányos, támogató, hátránykompenzáló tanulási környezet kialakítása valamennyi tanuló sikeres előrehaladása érdekében.

III. A vizsgálat alapjogi vonatkozásai

Az alapvető jogok biztosa és helyettesei egy adott társadalmi probléma mögött álló összefüggés-rendszer feltárása során alapjogi érveket sorakoztatnak fel, autonóm, objektív és neutrális módon járnak el. Ugyanakkor következetesen, zsinórmértékként támaszkodnak az Alkotmánybíróság alapvető jogállami garanciákkal és az alapjogok tartalmával kapcsolatos korábbi elvi megállapításaira is, valamint – az ombudsmani jogvédelem speciális vonásainak megfelelően – alkalmazzák az alapjog-korlátozás alkotmányosságát megítélni hivatott egyes alapjogi tesztek.

3.1. Az emberi méltósághoz való jog és az egyenlő bánásmód követelménye

Az Alaptörvény II. cikke alapján az emberi méltóság sérthetetlen, minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz. A korábban irányadó és az Alaptörvény hatályba lépését követően is hivatkozási pontot jelentő alkotmánybírói gyakorlat az emberi méltósághoz való joggal kapcsolatosan arra hívja fel a figyelmet, hogy a méltóság az emberi élettel eleve együtt járó minőség, amely oszthatatlan és korlátozhatatlan, s ezért minden emberre nézve egyenlő.

Az egyenlő méltósághoz való jog az élethez való joggal egységben azt biztosítja, hogy ne lehessen emberi életek értéke között jogilag különbséget tenni.

A méltósághoz való jog része az a követelmény is, mely szerint minden embert másokkal egyenlő méltóságú személyként kell kezelni, vagyis az egyes emberek és embercsoportok között **tilos indokolatlan, észszerűtlen különbséget tenni.** „Az emberi méltóságban mindenki osztozik, aki ember, függetlenül attól, hogy mennyit valósított meg az emberi lehetőségéből és miért annyit.” – írta Sólyom László a 23/1990. (X. 31.) AB határozathoz fűzött párhuzamos indoklásában.

Az egyenlő méltósághoz való jog az **Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdésében foglalt egyenlő bánásmód követelményében** ölt testet, amelynek értelmében **Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékoság, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül biztosítja.** Az Alkotmánybíróság ma is helytálló megállapítása értelmében: „A megkülönböztetés tilalma arra vonatkozik, hogy a jognak mindenkit egyenlőként (egyenlő méltóságú személyként) kell kezelnie, azaz az emberi méltóság alapján nem eshet csorba.[...]”.

Nem minden különbségtétel tilos tehát, hanem csupán az emberi méltósághoz való jogot sértő megkülönböztetések.

Az Alaptörvény XV. cikk (4) bekezdése azt is előírja, hogy **Magyarország az esélyegyenlőség megvalósulását külön intézkedésekkel segíti.**

A megkülönböztetés alkotmányossága tekintetében az Alkotmánybíróság két mércét alkalmaz. Az alkotmányos alapjogok tekintetében megvalósuló egyenlőtlen bánásmód esetén annak alkotmányossága az alapvető jogok korlátozására irányadó szükségességi-arányossági teszt alapján ítélt meg. A nem alapvető jogokat érintő hátrányos megkülönböztetés törvényessége az észszerűségi teszt alapján vizsgálendő.

Az Alaptörvény értelmében a törvény előtt mindenki egyenlő, az alapvető jogok tekintetében tiltott a hátrányos megkülönböztetés, az alkotmánybíróági gyakorlat értelmében pedig az emberi méltóság sérelmére megvalósuló egyenlőtlen bánásmód kiterjed az egész jogrendszerre.

Az egyenlő bánásmóddal kapcsolatos alkotmányos követelményrendszert az **Ebkvtv.** konkretizálja az élet egyes területeire nézve, külön rendelkezésekkel rögzítve az egyenlő bánásmód követelményét az oktatás területén, továbbá nevesítve a jogellenes elkülönítés tilalmát.

3.2. Oktatáshoz fűződő alapjog

Az Alaptörvény XI. cikk (1)-(2) bekezdései alapján **minden magyar állampolgárnak joga van a művelődéshez**, Magyarország ezt a jogot a közművelődés kiterjesztésével és általánossá tételével, az ingyenes és kötelező alapfokú, az ingyenes és mindenki számára hozzáférhető középfokú, valamint a képességei alapján mindenki számára hozzáférhető felsőfokú oktatással, továbbá az oktatásban részesülők törvényben meghatározottak szerinti anyagi támogatásával biztosítja.

Az Alaptörvény a személyiség kibontakoztatásának, a tájékozott és felelős polgárrá válásnak az egyik alapvető feltételeként valamennyi magyar állampolgár jogát elismeri a műveltség megszerzésére törekvéshez.

E jog érvényesítése szükségszerűen állami cselekvést igényel: az állam az elengedhetetlenül fontos ismeretek megszerzését, a gyermekek megfelelő fejlődését többek között az ingyenes és mindenki számára hozzáférhető középfokú oktatással biztosítja. Az Alaptörvény szerint az ismeretbővítés, valamely foglalkozás elsajátításához vagy a magasabb szintű szakmai vagy tudományos oktatásban való részvételhez szükséges tanulás lehetőségét a középfokú oktatás korlátozásmentes és ingyenes elérhetőségével ösztönzi.

Az Alaptörvény I. cikk (1) bekezdéséből eredő intézményvédelmi kötelezettség összetett követelményrendszert támaszt az állammal szemben az alapjogok érvényesülésére. Magában foglalja a szabályozási kötelezettséget (a szervezeti és eljárási biztosítékok megteremtését), adott esetben az anyagi támogatási kötelezettséget, a meglévő vagy az alapjog-érvényesülés szempontjából az Alaptörvény által megkívánt intézményes formák védelmét (s egyben tartózkodást a működés tartalmi befolyásolásától) egyaránt. Ebből következik, hogy az oktatáshoz való jog gyakorlásának lehetőségét az állam köteles biztosítani az intézményi struktúra létrehozásával és fenntartásával.

Az Alkotmánybíróság a 3046/2013. (II. 28.) AB határozatában kiemelte, hogy az oktatáshoz való jog, valamint az államot terhelő intézményvédelmi kötelezettség tartalmával már több határozatában foglalkozott, az ezekben kifejtett álláspontját pedig az Alaptörvény XI. cikk (2) bekezdésével összefüggésben is fenntartja. Hangsúlyozta, hogy a mindenkori törvényhozó és végrehajtó hatalom alkotmányos joga és egyben kötelessége az oktatási rendszer működtetésének folyamatos figyelemmel kísérése, a felmerülő hibák kijavítása, a hiányosságok pótlása, a működési zavarok elhárítása, az ellehetetlenülés megakadályozása.

3.3. Gyermeki jogok

A gyermek megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz való jogát az Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdése rögzíti. A gyermeket főszabályként minden olyan alapvető jog megilleti, mint bármely más embert, de ahhoz, hogy a jogok teljességével képes legyen élni, biztosítani kell számára az életkorának megfelelő minden feltételt a felnőtté váláshoz. Erre tekintettel kifejezetten a gyermekek jogaként rögzíti a törvény a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemre és gondoskodásra való jogot. E védelemre és gondoskodásra a gyermek mindenkivel szemben igényt tarthat.

Ennek megfelelően a gyermek szülei, családja, az állam és a társadalom valamennyi tagja is köteles a gyermek jogait tiszteletben tartani, és a társadalom fennmaradásának zálogaként biztosítani számára a megfelelő fejlődéséhez szükséges feltételeket. A gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való joga az állam köteleességét alapozza meg a gyermek személyiségfejlődése intézményes védelmére. A gyermek, mint az alapjogok alanya oldalán az életkorból adódó hátrányokat az állam oldaláról az az intézményvédelmi kötelezettség egyenlíti ki, mely szerint az államnak aktívan kell cselekednie a gyermekek alapvető jogainak előmozdítása, érvényesülése és védelme érdekében.

Az ENSZ Közgyűlése által 1989. november 20-án elfogadott a **Gyermekjogi Egyezmény** preambuluma rögzíti, hogy a gyermeknek, figyelemmel fizikai és szellemi érettségének hiányára, különös védelemre és gondozásra van szüksége, nevezetesen megfelelő jogi védelemre, születése előtt és születése után egyaránt. Az Egyezmény 1991-től a magyar belső jog részévé vált, részes államaként **Magyarország kötelezettséget vállalt** a gyermekkel foglalkozó és védelmét biztosító intézmények létesítésére, valamint ezen intézményekben a jogszabályoknak megfelelő szakmai létszám, szakértelem, biztonság, és az egészséges környezet biztosítására.¹³

Az Egyezmény 3. cikke minden gyermekekkel kapcsolatba kerülő intézményt és hatóságot a gyermek legfőbb érdekének megfelelő eljárásra, döntésre kötelez.

Az Egyezmény 19. cikke alapján a részes államok megtesznek minden arra alkalmas intézkedést, hogy megvédjék a gyermeket az erőszak, a támadás, a fizikai és lelki durvaság, az elhagyás vagy az elhanyagolás, a rossz bánásmód vagy a kizsákmányolás bármilyen formájától mindaddig, amíg szüleinek vagy valamelyik szülőjének, illetőleg törvényes képviselőjének vagy képviselőinek, vagy bármely más olyan személynek, akinél elhelyezték, felügyelete alatt áll.

¹³ 1991. évi LXIV. törvény a Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről.

IV. Érdemi megállapítások

4.1. Szelekciós, szegregációs mechanizmus az Iskolában

A Tóalmási Körösi Csoma Általános Iskola a település egyetlen általános iskolája. A vizsgálat központi eleme annak megállapítása volt, hogy az egyes évfolyamokon a **párhuzamos osztályok esetében szegregált osztályok kerültek-e kialakításra**, és ezen osztályokban **az oktatás színvonala is alacsonyabb volt-e**, vagyis az ide járó gyerekek megfelelő oktatásban részesültek-e. Ezen kérdésekkel kapcsolatosan vizsgálatom tapasztalatai alapján az alábbiak állapíthatók meg.

A Ceglédi Tankerületi Központ által rendelkezésemre bocsátott osztálynévsorok, valamint a párhuzamos osztályok év végi tanulmányi eredményeit összevetve azonnal látható volt, hogy a panasz benyújtásának idején, a 2022/23-as tanévben az ötödik, hatodik és hetedik évfolyamon is olyan párhuzamos osztályok működtek, amelyek **év végi tanulmányi átlageredményei között kiugró különbség volt megállapítható**. Míg az 5/a. osztály év végi eredménye 3,22 volt, addig a párhuzamos osztályé 4,55. A következő évfolyamon az 6/a. osztályban 2,81, a b-ben 4,68 volt, és hasonlóan nagy eltérés jelentkezett a 7/a. 4,12-es és a 7/b. 2,93-as eredménye között.

Az osztályban tanuló gyermekek vezetékneveit és édesanyjuk nevét megvizsgálva, valamint a lakóhelyüket összevetve a település szegregációs térképével **megállapítható volt az is**, hogy bár **feltehetően minden osztályban tanult roma nemzetiségű gyermek**, azok **aránya szignifikánsan magasabb volt azokban az osztályokban, amelyekben a tanulmányi eredmények is gyengébbek lettek**.

A Családgondozó előbb írásban, majd szóban is megerősítette, hogy tudomása van arról, miszerint **egyos osztályokban a roma gyermekek felülreprezentáltak**. A Családgondozó, valamint a Polgármester és a Jegyző által rendelkezésemre bocsátott dokumentumok szintén azt támasztották alá, hogy 2020 és 2023 között az Iskolával kapcsolatosan mind szülők, mind szakemberek (védőnő, családgondozó) olyan panaszokat jeleztek, amelyek szerint alappal volt feltételezhető, hogy az intézménybe járó roma gyermekek egyenlő bánásmódhoz való joga különböző formában, ezen belül elkülönítés által is sérülhetett.

Azt, hogy az Iskola tanulóit nem véletlenszerűen, hanem **különböző szempontok mentén (felmérő teszt, szülői kérések) sorolják osztályokba**, maga az intézmény vezetője, illetve a Ceglédi Tankerületi Központ sem vitatta.

Eljárásom során nyilvánvalóvá vált, hogy **amennyiben a gyermekek létszáma lehetővé teszi**, két kulcsévfolyam (1. és 5. év) esetén is alkalmaztak az iskolában képesség alapú osztályba sorolási technikákat, amelyek következtében az egyik osztályban a roma gyerekek száma mindig jóval magasabb lett.

A pedagógusok állítása szerint az **első osztályokat** alapvetően véletlenszerűen alakítják ki, de **a szülői kéréseket igyekeznek figyelembe venni**. Ez szólhat az óvodai barátok együtt tanulásáról, vagy a kedveltebb pedagógus kiválasztásáról, ugyanakkor következményként sok esetben már ekkor létrejött egy párhuzamos roma többségű osztály.

Az intézményben évek óta bevett gyakorlat az is, hogy **negyedik év végén szintfelmérő dolgot íratnak a gyermekekkel**, és az ott elért eredmények alapján osztják be őket a különböző osztályokba. Így jön létre egy gyengébb képességekkel és egy jobb képességekkel rendelkező osztály, előbbibe **túlnyomó többségében roma származású tanulók kerültek**. A helyzet kapcsán a megkérdezett pedagógusok és a fenntartó is arra hivatkoztak, hogy a párhuzamos osztályok kialakításával nem a nemzetiségi alapon történő elkülönítésre törekedtek, hanem **pusztán a képességük alapján** sorolták a tanulókat egyik vagy másik osztályba. A pedagógusok véleménye szerint a gyermekek képesség szerinti elkülönítése mindenki számára előnyös, mert így a jobb képességűek megfelelő ütemben képesek haladni, a gyengébb tanulókra pedig több figyelem és idő jut, és így kevesebb kudarcélménnyel jár számukra a tanulás. A kiválasztási folyamat során használt tesztek a vizsgálat során áttekintettem, ezek pedagógiai szakmai tartalmának és módszertani összeállításának megítélése azonban kívül esik jelen vizsgálat keretein.

A vizsgálat során több érintett is kiemelte a szomszédos településen található **református általános iskola szelektivitást erősítő hatását** is. A vonzó alternatívaként megjelenő intézmény elsősorban az egyébként is mobilis, középosztálybeli – jellemzően nem roma származású – szülőket szólította és szólítja meg. Eljárásom során nem tanulmányoztam részletesen a jelenséget, mert a rendelkezésemre álló információk alapján nem merült fel, hogy a folyamat bármely fél részéről tervezett vagy irányított lenne. Az iskolaválasztás szabadságáról és az egyházi iskolák oktatási szelektiót erősítő hatásairól számos kiváló tanulmány született, a téma részletes áttekintése és elemzése azonban nem tárgya jelen elvi állásfoglalásomnak. Ugyanakkor meg kell jegyezni, hogy az osztálykialakítások témája kapcsán újra és újra felmerült válaszként a pedagógusok és a fenntartó részéről is az, hogy **az Iskola erős nyomás alatt áll** azzal kapcsolatban, hogy a nem roma szülőket a közeli, sok szempontból vonzó egyházi iskola elszívó hatásával szemben megtartsa.

4.1.1. A képesség szerinti szelekció pedagógiai és társadalmi kiritkája

Amint a fentiekből látható volt, az intézményben több évfolyamon is működtek roma többségű osztályok, ám azok kialakulását a pedagógusok és a fenntartó is pedagógiai okokra vezették vissza, elutasítva a diszkrimináció gyanúját. **A tanulók képesség szerinti, fent is bemutatott elkülönítésével kapcsolatban** valóban elmondható, hogy az **nem egyedi és helyi jelenség**, arra számos példát találhatunk országszerte. A széles körben alkalmazott módszer általában azon az elgondoláson alapszik, hogy a képesség szempontjából homogénebb összetételű csoportokat hatékonyabb tanítani. A homogén csoportokban van idő és lehetőség arra, hogy a pedagógus lassabb tempóban haladjon, az általában kisebb létszámú osztályokban több figyelem jut a gyerekekre, és nem éri őket annyi kudarcélmény sem, mint egy olyan heterogén csoportban, ahol a jobb képességű gyermekek általában gyorsabban és jobb eredménnyel veszik az akadályokat. A probléma azonban ezekkel a homogén csoportokkal általában az, hogy **hosszú távú alkalmazásuk** gyakorlatilag „**bebetonozza**” az érintett gyerekeket a saját – gyengébb – csoportjukba. Az alacsonyabb képességű csoportba sorolt tanulóknak ezáltal **korlátozza a kibontakozás lehetőségét, az iskolai teljesítményeit és hosszú távon az életésélyeit is**, hiszen ezen gyerekek kevesebb, **alacsonyabb fokú intellektuális kihívásnak** vannak kitéve, legtöbbször alacsonyabban képzett tanárral.

Az ide kapcsolódó kutatások azt bizonyítják, hogy **a tanulási problémákkal küzdő tanulók normál osztályokban, integrált/inkluzív környezetben jobb teljesítményt nyújtanak**, természetesen abban az esetben, ha a pedagógus birtokában van a szükséges, differenciáló, integrációra, de leginkább az inklúzió¹⁴ megvalósítására alkalmas pedagógiai módszereknek.¹⁵

A tapasztalatok szerint a képesség szerinti csoportbontás legtöbbször a gyakorlatban azzal jár, hogy **a roma és hátrányos helyzetű gyermekek kerülnek egy csoportba**, elkülönítve őket a jobb szociokulturális háttérrel rendelkező, általában nem roma társaiktól. A látszólag jó szándékú, pedagógiai érvekkel alátámasztott intézkedés **azonban legtöbbször a roma gyermekek szegregációját eredményezi**. A konkrét ügy vonatkozásában a helyszíni vizsgálat során maga az Igazgató is megjegyezte, hogy *„nyilvánvaló, hogy ha képesség alapján történik a bontás, akkor az egyik osztályban több lesz a roma tanuló”*.

Az iskolai szegregáció egy olyan gyakorlat, amely nem csupán sérti az egyenlő alapokról induló oktatáshoz való jogát az érintett gyermekeknek, hanem **csökkenti az esélyeiket is arra, hogy a többiekkel való kontaktusokon keresztül elsajátítsák az életben szükséges alapvető készségeket**. Az iskolai elkülönítés gyakran az első lépést jelenti egy szegregációban leélt teljes élethez.

Az elkülönítés legtöbb esetben együtt jár azzal is, hogy a szegregáltan tanuló gyermek alacsonyabb színvonalú oktatáshoz fér hozzá, ami egyértelműen aláássa jövőbeni munka- és bérlehetőségeit is.

A fentiekén túl a szegregációt elszennvedő gyermekek általában **maguk is tudatában vannak annak**, hogy ők azért kerültek külön csoportba, osztályba, mert „velük valami probléma van”, kevesebbet tudnak társaiknál, ami olyan üzenetet is hordozhat számukra, hogy kevesebbet is érnek a többieknél. A tapasztalatok azt mutatják, hogy **azok a tanulók, akik elkülönített oktatásban vettek részt, általában megalázva, megbélyegezve érezték magukat az iskola közösségén belül, az elkülönítés ténye kihatott egész iskolai pályafutásukra**. Vélhetően ez a vizsgált intézményben is hasonlóan történhetett, ezt támasztják alá az Iskola pedagógusainak a helyszíni vizsgálaton történt spontán elszólásai: például azzal motiválják a korábban rosszabb képességűek osztályába járó gyerekeket, hogy örüljenek, most a „jobbakkal” együtt tanulhatnak, vagy, hogy a gyerekek megkönnyebbültek, amikor szeptembertől újra egy osztályba kerültek.

¹⁴ Az **integráció** a társadalmi, szociális hátrányokból adódó egyéni különbségek csökkentését hivatott biztosítani szervezett keretek között, ezáltal megteremtve az esélyt a társadalmi erőforrásokhoz való egyenlő hozzáféréssel a társadalmi életben való egyenlő részvétellel. Tágabb értelemben az integráció az akadályozott emberek részvételének biztosítását jelenti a társadalmi folyamatokban. Az integráció nem csupán együttlételet jelent, hanem együttes tevékenységeket, (pl. közös játék, tanulás, munka) amely a befogadó és a befogadott részéről egyaránt alkalmazkodást igényel. Az **inklúzió, vagy befogadás az integráció magasabb szintjét jelenti**. Az inkluzív nevelés olyan intézményi szemlélet, amely a gyermekek, tanulók egyéni különbségeit (társadalmi, kulturális, biológiai) együttesen, teljes mértékben figyelembe veszi és azokból kiindulva, azokra építve alakít ki befogadó környezetet személyi, tárgyi és pedagógiai vonatkozásban, ami biztosítja a hatékonyság, eredményesség és méltányosság hármasságának megvalósulását.

¹⁵ Mesterházi Zsuzsa (1998): A nehezen tanuló gyermekek iskolai nevelése. Budapest, Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskolai Kar

A szegregáció a legelőnyösebb helyzetű gyermekek és a lakosság többségének gyermekei számára is káros, hiszen – az eltérő etnikai vagy kulturális háttérű, illetve fogyatékkal élő gyermekekkel való érintkezés hiányából adódóan – nekik is kevesebb lehetőségük van fontos szociális és életviteli készségek elsajátítására. **Az elkülönítés megerősíti és pszichésen kondicionálja a többség és a kisebbség közötti távolságot, így felmérhetetlenül káros hatása van a többséghez tartozó gyermekekre is.**¹⁶

A rendelkezésre álló kutatási eredmények azt mutatják, hogy **az iskolai szegregáció nem csupán magukra a kisebbséghez tartozó vagy hátrányos helyzetű gyermekekre van negatív kihatással, hanem az oktatás általános eredményességét is veszélyezteti.** Ebből adódóan az iskolai szegregáció kezelése nem csupán szükségszerű az oktatáshoz való jog és az oktatáson belüli egyenlőség megőrzése szempontjából, hanem kulcsfontosságú az egész oktatási rendszer hatékonyságának és teljesítményének javítása terén is.¹⁷

Az OECD¹⁸ felhívja a figyelmet arra is, hogy **a szegregációnak rendkívül negatív következményei lehetnek a tanulmányi eredményekre is.**

A PISA felmérések során megfigyelhető, hogy matematikából azok az országok teljesítenek a legjobban, amelyeknek iskoláiban a legmagasabb a társadalmi befogadási index, vagyis ahol nagy fokú a diákok társadalmi és kulturális heterogenitása. Ezek az eredmények a „**kortárs csoporthatásnak**” tudhatók be, nevezetesen annak, hogy **a tanulmányi nehézségekkel küzdő diákokra pozitív hatással van, ha a tanulmányi teret náluk jobb képességű kortársaikkal osztják meg.** Az e téren folytatott kutatások kiemelik, hogy a tanulmányi szintek heterogenitása pozitív, különösen a leginkább hátrányos helyzetű tanulók számára, ugyanakkor a heterogenitásból származó, mérhető „veszteség” a legjobb képességű diákok esetében marginális. Ezzel szemben **a tanulási nehézségekkel küzdő diákok nagy koncentrációja ugyanabban az osztályteremben csökkenti az oktatás színvonalát, illetve a tanárok elvárásait a diákok előmeneteli potenciálját illetően.**

Szintén a PISA-felmérések eredményeiből tudjuk, hogy **Magyarország esetében a szegregáció nem csupán családi háttér szerinti elkülönítést jelent, hanem erős a képességek szerinti szelekció is.** Ennek köszönhető az is, hogy az OECD országok közül évek óta Magyarországon határozza meg a legjobban a családi háttér a teljesítményt.¹⁹

¹⁶ Lannert Judit: A társadalmi kirekesztődés folyamata az oktatásban, KSH, A szegénység és a társadalmi kirekesztődés folyamata, tanulmányok, 2004

¹⁷ Befogadó oktatással az iskolai szegregáció ellen Európában, Európa Tanács, 2017., <https://www.ajbh.hu/documents/10180/125038/Befogad%C3%B3+oktat%C3%A1ssal+az+iskolai+szegreg%C3%A1ci%C3%B3+ellen+Eur%C3%B3pa+ban.pdf/69b74c2a-447e-1228-9a3b-ed480876f509?version=1.1&t=1506605457439>

¹⁸ Az OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development) a hatvanas évek óta a nemzetközi oktatásügy egyik legfontosabb szereplője. Olyan tudásközpont, amely az elmúlt évtizedekben kiindulópontja volt számos olyan új felismerésnek, gondolatnak, újításnak és nem utolsó sorban értéknek, amelyek a fejlett világ országaiban közvetlen módon befolyásolták a kormányok oktatással kapcsolatos nézeteit. A világ legfejlettebb országait tömörítő szervezet határozott elkötelezettséget és értékrendet képvisel, céljai, értékei és elvárásai az oktatással kapcsolatban is határozottan megjelennek. A szervezet az esélyegyenlőség, a méltányosság, és a kirekesztéstől vagy megkülönböztetéstől mentes oktatás mellett köteleződött el. Magyarország 1996. május 7-én lett az OECD teljes jogú tagja. A szervezet legfrissebb, 2023-as oktatási jelentése itt olvasható: <https://www.oecd.org/education/education-at-a-glance/>

¹⁹ ua.

A képesség szerinti elkülönítés mellett érvelők szerint – ahogy az Tóalmáson is többször elhangzott – ez a módszer mindenkinek jó, hiszen így jobban tudnak haladni a különböző képességű tanulók. Számos szakértő viszont éppen arra mutat rá, hogy a felzárkóztatás ilyen logikája a gyakorlatban **ellentétes hatású**: azok a gyerekek, akik a lemaradók csoportjában kezdik meg tanulmányaikat, **nagyon nehezen vagy szinte soha nem jutnak el a haladók szintjére**. Jól megfigyelhető ez a mechanizmus Tóalmáson is, ha összevetjük a párhuzamosan egymás mellett haladó osztályok év végi eredményeinek alakulását. A jobb és rosszabb képességű tanulókból álló párhuzamos csoportokban **az év végi eredmények közti távolság nem csökken**, hanem folyamatosan fennmarad, a rosszabb képességű osztályok tanulói – egy-egy kivételtől eltekintve – soha nem érik utol a jobb képességű osztályban tanuló társaikat.

Számos tanulmány hívja fel a figyelmet arra is, hogy **a nyomor és kilátástalanság akadályozza a kognitív funkciókat**, mert a szegénységből fakadó folyamatos erőfeszítések, aggodalmak felemésztik a mentális kognitív kapacitásokat. Hazánkban a roma fiatalok iskolai lemaradása is szinte teljes mértékben a szegénységre, a szülők iskolázatlanságára, munkapiacról való kiszorulásukra, valamint az ebből fakadó hátrányokra vezethetők vissza.²⁰ Mindez arra figyelmeztet, hogy amennyiben ezen gyerekek nagy hányada már kora gyermekkorától kezdve szegénységben él, és a szociális ellátórendszer és kora gyermekori nevelés rendszere nem tudja a káros hatásokat ellensúlyozni, úgy ezek a gyerekek olyan hátrányokkal indulnak a közoktatásban, amit az iskolarendszer már nem, vagy alig tud orvosolni.

A PISA adatokra épülő elemzések azt bizonyítják ugyanakkor, hogy a hátránycsökkentésben **a méltányos iskolarendszerek mindig hatékonyabbak, mint a szelektívek**.²¹

A tanulók iskolai sikerességének a be- és elfogadó közegen túl egy másik rendkívül **fontos faktora maga a pedagógus**. A hatvanas-hetvenes években nagy port kavart R. Rosenthal és L. Jacobson szerzőpárosnak a pedagógus hatásáról, az ún. „**Pygmalion**” hatásról szóló cikke²² szerint azok a tanulók, akiket a pedagógus kedvezően ítél meg, sokkal többet fejlődnek egy tanév során, mint azok a tanulók, akiknek a képességeit a tanár kedvezőtlenül ítéli meg. **A tanár elvárása a diák felé önbeteljesítő proféciaaként működik**. Azokban az osztályokban, ahol a pedagógus magas elvárásokat támaszt, a gyerekek többet fejlődnek, és az önértékelésük, ezzel együtt a teljesítményük is javul. Ugyanakkor, amennyiben a magas elvárás csak szigorúbb értékelést és osztályzást jelent, és nem társul megfelelő pedagógiai módszerekkel, inkább elbátortalanítja a kevésbé motivált és hátrányos helyzetű tanulókat. **Az alacsony elvárások** (a rossz értelemben vett differenciálás, **amikor nem a tanítási módszert változtatják meg, hanem leszállítják az elvárás szintjét**, hogy olcsó sikerélményhez juttassák a gyereket) **viszont egy negatív spirált indítanak el**.

²⁰ Kertesi Gábor, Kézdi Gábor: The Roma / non-Roma Test Score Gap in Hungary. Idézi: Csüllög Krisztina – Lannert Judit – Zempléni András: Számít a pedagógus és az iskola! A felülemelkedő (reziliens) tanulók teljesítményét befolyásoló tényezők az Országos kompetenciamérés adatai alapján, https://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/kozoktat/meresek/unios_tanulmanyok/Szamit_a_pedagogus_es_az_iskola.pdf

²¹ Csüllög – Lannert – Zempléni i.m.

²² Rosenthal, R. - Jacobson, L.: Pygmalion in the Classroom: Teacher Expectation and Student Intellectual Development (1968)

Ha egy tanuló folyamatosan alul teljesít, illetve soha nem várnak el tőle sokat, mint ahogy ez nagyon gyakori a képesség szerint szétválasztott gyengébb csoportokban, akkor egy idő után azt fogja gondolni, hogy ő sohasem tudja megoldani a feladatokat. Az ilyen gyermekben kialakul az ún. **tanult tehetetlenség** (helplessness) érzése, amikor már anélkül feladja, hogy bármely kihívással szembenézzon, vagy kísérletet tenne a megoldásra.²³

4.1.2. A képesség szerinti szelekció alapjogi szempontú vizsgálata

A képesség szerinti elkülönítéssel kapcsolatban – elvi állásfoglalásom alapjogi fókuszaként – először azt vizsgálom, hogy **az elkülönítés során vajon sérült-e az Alaptörvényben, valamint az Ebktv.-ben szabályozott egyenlő bánásmód követelménye.**

Az Alaptörvény általános diszkrimináció tilalmi rendelkezését kibontó **Ebktv. 9. §** szerint **közvetett hátrányos megkülönböztetésnek minősül** az a közvetlen hátrányos megkülönböztetésnek nem minősülő, látszólag az egyenlő bánásmód követelményének megfelelő rendelkezés, amely a 8. §-ban meghatározott tulajdonságokkal rendelkező egyes személyeket vagy csoportokat lényegesen nagyobb arányban hátrányosabb helyzetbe hoz, mint amelyben más, összehasonlítható helyzetben lévő személy vagy csoport volt, van vagy lenne.

Az **Ebktv. 10. § (2)** bekezdés szerint **jogellenes elkülönítésnek** minősül az a rendelkezés, amely a 8. §-ban meghatározott tulajdonságai alapján egyes személyeket vagy személyek csoportját a velük összehasonlítható helyzetben lévő személyektől vagy személyek csoportjától – anélkül, hogy azt törvény kifejezetten megengedné – elkülönít.

Az **Ebktv. 27. § (1)** bekezdés (a) pontja szerint **az egyenlő bánásmód követelménye kiterjed minden olyan nevelésre, oktatásra, képzésre**, amely államilag jóváhagyott vagy előírt követelmények alapján folyik. A 27. § (3) bekezdés szerint az egyenlő bánásmód követelményének megsértését jelenti különösen valamely személy vagy csoport

- a) jogellenes elkülönítése egy oktatási intézményben, illetve az azon belül létrehozott tagozatban, osztályban vagy csoportban,
- b) olyan nevelésre, oktatásra való korlátozása, olyan nevelési, oktatási rendszer vagy intézmény létesítése, fenntartása, amelynek színvonala nem éri el a kiadott szakmai követelményekben meghatározottakat, illetve nem felel meg a szakmai szabályoknak, és mindezek következtében nem biztosítja a tanulmányok folytatásához, az állami vizsgák letételéhez szükséges, az általában elvárható felkészítés és felkészülés lehetőségét.

Az oktatás területén az egyenlő bánásmód kötelezettségével kapcsolatos jogszabályok egyetlen esetben adnak lehetőséget a származáson alapuló elkülönített oktatásra, ez pedig a **nemzetiségi nevelés-oktatás esete**. Az elkülönített oktatás csak akkor jogszerű, ha **az Njtv.-ben meghatározott módon és céllal**, valamint az Ebktv.-ben foglaltaknak megfelelően jön létre. A nemzetiségi alapon történő oktatás megszervezése három lényeges ponton különbözik a szegregációtól: az **önkéntességben, az elkülönítés céljában, valamint az azonos minőség biztosításában**. Míg a nemzetiségi nevelés-oktatás esetében a kulturális hagyományok, az identitás, a nyelv megőrzése a cél, addig a jogellenes szegregáció esetén ilyen cél nem bizonyítható.

²³ Csüllög – Lannert – Zempléni i.m.

A kulturális értékek megőrzése nem eredményezi az oktatás színvonalának csökkenését sem. Csupán a **megfelelő információk birtokában, önkéntesen választott, mások kizárására nem irányuló**, és azt nem is eredményező, mások részére **rosszabb körülményeket** létre nem hozó, azt nem eredményező elkülönülés esetén nem jogellenes az elkülönítés.

Ahogy arra fent már utaltam, a jelen elvi állásfoglalásom alapját adó esetben **nem volt kétséget kizáróan megállapítható**, hogy a gyermekek szétválasztása során az Iskolának **közvetlen célja** a roma és nem roma gyermekek elkülönítése lett volna. A vizsgált időszakban azon évfolyamokon, ahol két osztály működött párhuzamosan, mindkét osztályban voltak roma tanulók, emellett pozitív tanulmányi változások esetén lehetőség volt az év végi osztályváltásra. Információim szerint az osztályok és gyermekek fizikai elkülönítésére nem került sor az épületen belül és a sport, az étkezés és más, napi szintű **szociális tevékenységek, illetve iskolai események során is együtt voltak a gyermekek.**

Az azonban megállapítható volt, hogy az intézkedés **hatásában azt eredményezte**, hogy az Iskolában olyan osztályok is létrejöttek, **amelyekben a roma tanulók jelentősen felülreprezentáltak voltak.** Az is kimutatható volt, hogy ezen osztályok év végi **tanulmányi eredményei szignifikánsan rosszabbak voltak, mint a párhuzamos osztályoké.** Ezek a gyerekek tehát egyfelől **kárt szenvedtek el azáltal, hogy megfosztották őket a motiváló, inspiráló tanulási közegtől**, másfelől **érzelmi, lelki kár is érte őket** pusztán az elkülönítés ténye által, ami együtt járt azzal is, hogy megkapták a „*mi butábbak vagyunk*” címkét is.²⁴

Az tehát minden kétséget kizáróan megállapítható volt, hogy a panasz benyújtásának időpontjában, valamint azon korábbi tanévek során, amikor az intézményben olyan párhuzamos osztályok működtek, ahol a roma gyermekek felülreprezentáltak voltak nem roma társaikkal szemben, valamint ezen osztályok tanulmányi eredményei is rendre elmaradtak a párhuzamos osztályok eredményeitől, **a roma többségű, gyengébb képességű osztályba sorolt tanulók egyenlő bánásmódhoz való joga sérült, velük szemben az intézmény közvetett hátrányos megkülönböztetést valósított meg.**

Ahogy azt többször hangsúlyoztam, a rendelkezésemre álló információk alapján **az Iskola célja nem a jogellenes elkülönítés szándékos és következetes kialakítása volt**, az intézkedés azonban diszkriminatív helyzetet eredményezett a roma-többségű osztályokban tanulók számára.

Meg kell jegyeznem azt is, hogy a 2023/2024-es **tanévben** a Panaszos által megjelölt osztályban a gyermekek már **ismét együtt tanultak**, áthidaló megoldásként azonban bizonyos tantárgyakat még mindig külön oktatva számukra. A gyermekek egy osztályban tartása, de egyes tantárgyak – különösen átmenetileg – csoportbontásban történő oktatása alkalmas lehet arra, hogy **az elkülönítés káros hatásait csökkentse**, és az integrációt elősegítse. **Hosszú távon** ugyanakkor az egyenlő bánásmód követelményének érvényesülése érdekében is **a különböző háttérű, képességű gyermekek inkluzív, differenciált módszerekkel történő együtt oktatása lehet a kizárólagos cél.**

²⁴ A hazai antidiszkriminációs bírósági joggyakorlat egységes a tekintetben, hogy a származás alapján történő elkülönítés önmagában kár, nem kell tehát a bíróságoknak külön vizsgálniuk az így okozott társadalmi kirekesztés és kisebbségi érzés jogalapját. A Debreceni Ítéltábla Pf.I.20.123/2019/16. számú ügyében például külön bizonyítás nélkül is elfogadta, hogy káros egy gyermek fejlődésére nézve a szegregált, alacsonyabb színvonalú oktatás. Az ítéletet a Kúria Pfv.IV.21.556/2019/22. sz. döntésével helyben hagyta.

Az alapügyben folytatott tájékozódásom során megállapítható volt az is, hogy az Iskolában **semmilyen olyan alternatív pedagógiai módszer alkalmazására nem került sor**, amely eredményesen járulhatna hozzá az eltérő szociokulturális háttérű, eltérő képességű, nagy számban rendkívül hátrányos helyzetű gyermek és többségi társaik sikeres együttes oktatásához. A Ceglédi Tankerületi Központ tájékoztatásából tudjuk azt is, hogy **ez annak ellenére van így**, hogy a Ceglédi Tankerületi Központ alá tartozó valamennyi pedagógus – két iskola tantestületének kivételével – **részt vett a KAP továbbképzésen**, beleértve az Iskola pedagógusait is. A program kifejezetten alkalmas lehet a differenciált, személyközpontú, nyitottságra ösztönző pedagógiai módszerek gyakorlatban történő alkalmazására az Iskolában, azt mégsem használják.

Ahogy arról korábban már szó esett, az intézményben működik egy ún. **16+-os osztály**, amelynek gyakorlatilag **minden tagja roma származású** tanuló. Bár ezen osztály működésével kapcsolatban jelenleg is felmerül a szegregáció megvalósulásának veszélye, részben **pozitívan értékelhető** azonban **az a tény**, hogy az Iskola célja az osztály működtetésével épp annak elérése volt, hogy ezek a gyermekek legalább **az alapfokú végzettséget megszerezzék**. Megjegyzem ugyanakkor, hogy bár jelen vizsgálat nem terjedt ki annak feltárására, hogy ezen gyermekek milyen okokból váltak különösen veszélyeztetetté a korai iskolaelhagyás szempontjából, a rendelkezésemre álló adatok alapján az azonban jól látszik, hogy **már a tavalyi tanévben is** ennek az osztálynak (7/b.) kiugróan rosszabb volt a tanulmányi eredménye a másik osztályhoz képest, és **ez az osztály már akkor is nemzetiségi összetétel szempontjából szegregáltak volt tekinthető**. A jelenleg is szegregáltak tanuló „16+”-os gyerekek nagy valószínűséggel iskolai pályafutásuk során **már évekkel korábban is társaiktól elkülönítve tanulhattak** egy olyan osztályban, amelyet az iskola a „rosszabb képességűeknek” tartott fenn. Az ő példájuk kifejezetten jól mutatja, hogy **a képesség szerinti elkülönítés nem hozza meg a várt pedagógiai eredményt**, sőt, a korai lemorzsolódás esélyét, **az iskolai sikertelenséget kifejezetten fokozza**.

Fontos megjegyezni, hogy az oktatási intézmény nevelési-oktatási gyakorlata mellett természetesen **a gyermekek iskolai sikerességének számos egyéb tényezője is van**, beleértve **a szülői háttérét is**, a vizsgálatom azonban a lehetséges okok közül kizárólag az oktatási intézmény tevékenységének feltárására terjedt ki. Az oktatási intézmény feladata épp az lenne, hogy azokat a hátrányokat, amelyeket esetleg a szülői házból hoz magával a gyermek, legalábbis **megkísérelje csökkenteni, kiegyenlíteni**.

4.1.3. Az együtt nevelés jó gyakorlatai hazánkban

A különböző képességű, illetve eltérő szociokulturális háttérű gyermekek sikeres együtt oktatásának elősegítésére **az elkülönített oktatással szemben számos pedagógiai módszer, és már működő jó gyakorlat** megismerhető, elérhető hazánkban is.

A Ceglédi Tankerületi Központ munkatársa által is említett **Komplex Alapprogram** és a hozzá kapcsolódó tanulástámogató módszertan, a **Differenciált Fejlesztés Heterogén Tanulócsoportokban (DFHT)** olyan fejlesztési program, amelynek legfőbb célkitűzése a végzettség nélküli iskolaelhagyás csökkentéséhez kapcsolódó intézkedések iskolai szintű támogatása, valamint a szakmai, módszertani megújulás segítése.

A program a tanulók közötti különbségek meglétét természetes, szükségszerű jelenségnek tekinti, céljai között szerepel az inkluzív, bevonó, tudásban heterogén összetételű osztályokban a speciális, státuszkezelő nevelési-oktatási eljárás alkalmazásán keresztül a tanulók közötti együttműködés kiépítése.²⁵

Szintén elérhető már itthon is az **Európai Unió** támogatásával négy országban – Albánia, Bulgária, Magyarország és Szlovákia – működő **Inclusion4Schools**²⁶ projekt, amely a hátrányos helyzetű, tanulási nehézségekkel küzdő tanulókkal foglalkozó szakemberek támogatásához nyújt széleskörű szakmai segítséget és támogatást tudásmegosztó felületein.²⁷ A programba jelentkező iskolák **térítésmentesen vehetnek részt három közösségépítő alkalmon**, amit a program szakemberei a helyszínre visznek és ott valósítanak meg, illetve tagjává válhatnak a program keretén belül működő **tudásmegosztó nyitott iskola programnak** is. A portálon jelenleg **harminckilenc darab jó gyakorlat található, ami folyamatosan bővül**.²⁸ A portál **dokumentum tárában** az érdeklődő pedagógusok számos olyan forrást találhatnak, amik inspirálóak lehetnek a fejlesztésre, együtt oktatásra.²⁹

A fentiekén túl is számos további jó gyakorlat segíti az elkötelezett intézmények pedagógusait az inkluzív oktatási környezet megteremtésében. Az együtt oktatás mellett elkötelezett intézmények számára nyújt komplex szakmai segítséget a 2019-ben három civil szervezetből megalakult szakmai konzorcium (Rosa Parks Alapítvány, Partners Hungary Alapítvány, Motiváció Oktatási Egyesület) a „**Civil összefogás az együttnevelésért**” program keretében.³⁰

Egy másik hasonló mintaprogramban a **Van Helyed Alapítvány** azt vallja, hogy minden gyerek képes magas szintű tudást elérni, ha differenciált és komplex rendszerben kap támogatást. Ez különösképp igaz a hátrányokból induló gyerekekre, akik számára az Alapítvány által kidolgozott és működtetett **Van Helyed Rendszer (VHR)** a családokat és a helyi közösséget is aktívan bevonja. A VHR társadalmi célja, hogy az inaktív társadalmi csoportokból – elsősorban a hátrányos helyzetű, többségében roma családok gyermekeiből – minél több aktív, minőségi tudással rendelkező szakember kerüljön a gazdaság vérkeringésébe.³¹

Az inkluzív nevelés-oktatás hazai elterjesztése területén a **Partners Hungary Alapítvány** is számos szolgáltatást nyújt az érdeklődő intézmények, illetve azok pedagógusai számára. A szakmai szervezet olyan innovatív képzéseket fejleszt és kínál, amelyek azonnal alkalmazhatóak a gyakorlatban, korszerűek, ráépülnek a meglévő pedagógiai tudásra, ugyanakkor megújulást kínálnak. Ezek egyike a **Lépésről Lépésre** pedagógiai program³², amely a különböző háttérű gyermekek együttnevelésében segíti a pedagógusokat. A Lépésről Lépésre program felismeri, megbecsüli és támogatja a szülői szerep fontosságát is, ezért a szülőket partnerként kezeli. Ez a felelősségteljes együttműködés pedagógus és szülő között a gyermek szellemi és érzelmi fejlődését segíti.

²⁵ <https://www.komplexalapprogram.hu/folap>

²⁶ <https://inclusion4schools.eu/hu/>

²⁷ <https://inclusion4schools.eu/hu/hirek/elindult-tudasmegoszto-portalunk/>

²⁸ <https://i4sportal.movelex.hu/?lang=hu>

²⁹ <https://i4sportal.movelex.hu/modul/124916?view=survey&lang=hu&editing=1>

³⁰ <https://www.rosaparks.hu/civil-osszefogas-az-egyuttnevelesert/>

³¹ <https://vanhelyed.org/rendszer/>

³² https://partnershungary.hu/hu_hu/lepesrol-lepesre-program/

A pedagógus továbbképzésben **akkreditált program** elvégzésével a pedagógus egy 20 országban működő hálózathoz csatlakozik, melynek tagjai folyamatos támogatást nyújtanak egymásnak tudásmegosztással. A szervezet az elkötelezett intézmények és szektorok közötti együttműködés fejlesztése és a szakmai közösségek építése érdekében működteti az ún. **Roma Early Years Network (REYN hálózat)**³³, amely a gyermekek oktatása-nevelése és védelme területén dolgozó különféle szakembereket (óvodában és iskolában dolgozó pedagógusok, óvoda-iskolapszichológusok, óvodai-iskolai szociális munkások, védőnők stb.) köti össze egymással. A hátrányos helyzetű/roma gyerekekkel foglalkozó szakemberek a REYN közösséghez csatlakozva térítésmentesen érhetnek el képzéseket és tapasztalati megosztásokat.

Magyarországon is számos iskolában alkalmazzák már az ún. **Hejőkeresztúri Modell – KIP elnevezésű módszert**, amely olyan **heterogén tanulói összetételt** feltételező oktatási eljárás, ami eredményesen alkalmazható a különböző háttérű tanulók iskolai sikerességének megalapozásához. A csoportmunka-szervezésen alapuló tanítási módszer célja, hogy minden gyerek tudásszintje emelkedjen, és része legyen sikerélményben az osztálymunka során. A hejőkeresztúri iskola által adaptált, majd erős innováción átesett **Komplex Instrukciós Program (KIP)** arra hivatott, hogy elterjesszen egy **a tudásban, képességben heterogén tanulói csoportok nevelésére alkalmas oktatási módszert**, amelyben a kognitív képességek fejlesztésén túl nagy hangsúlyt kap a tanulók viselkedésének a formálása, a szocializáció is.

A módszer egyaránt alkalmas a tanulásban lemaradt, az alulteljesítő, a megfelelő ütemben haladó és a tehetséges gyermekek együtt oktatására, nevelésére.³⁴

A Hejőkeresztúri Modell – KIP lehetőséget ad a pedagógusoknak a hatékony tanítási óra megszervezésére, a szabadidő észszerű és élvezetes eltöltésére (Logikai Táblajáték Program), és a szülőkkel történő együttlét elősegítésére (Generációk Közötti Párbeszéd Program).³⁵

4.2. Az Iskolában tapasztalható megalázó bánásmódról

Az elkülönített oktatás mellett a Panaszos beadványában azt is sérelmezte, hogy az Iskolában egyes pedagógusok részéről esetenként olyan kijelentések hangzanak el, amelyek **alkalmasak lehetnek arra, hogy megsértsék a roma tanulók emberi méltóságát**, körülöttük megalázó légkört kialakítva. A Családgondozó megerősítette, hogy a roma szülők, illetve egyes gyermekek is beszámoltak neki olyan esetekről, amikor egyes pedagógusok bántó, a tanulók származásával összefüggő sztereotípiákra utaló kijelentéseket tettek. („*Arra se leszel jó, hogy közmunkás legyél.*”, „*Te is hamarosan a babakocsit fogod tologatni.*”) A rendelkezésemre álló jegyzőkönyvek tanúsága szerint is megfogalmazódtak ilyen jellegű panaszok egyes tanárokkal szemben. A vizsgálat során meghallgatott pedagógusok ezen panaszokat ugyanakkor kételkedve fogadták, vitatták.

³³ <https://reyn.hu/>

³⁴ A módszer gyakorlati alkalmazásának tapasztalatait foglalja össze és elemzi *A Komplex Instrukciós Program tapasztalatai a Hejőkeresztúri Általános és Középsiskolában* című kiadvány, amely letölthető innen: <https://i4sportal.movelex.hu/modul/124916?view=survey&lang=hu&editing=1&sel=129586>

³⁵ <https://www.komplexinstrukcio.hu/>

A panaszbeadványban megfogalmazott szülői sérelmek és a pedagógusok véleménye között fennálló ellentmondások ombudsmanhelyettesi eszközökkel nem oldhatók fel és nem orvosolhatók. Az ombudsmanhelyettesi vizsgálat jogi keretei, eszközei ugyanis arra nem alkalmasak, hogy feltárják, megállapítsák, elhangzottak-e bizonyos sérelmezett kijelentések vagy nem.

Az Nkt. 46. § (2) bekezdése azonban egyértelműen rögzíti – hasonlóan a Gyvt. 6. § (5) bekezdésében foglalt követelményhez –, hogy a gyermek személyiségét, emberi méltóságát és jogait tiszteletben kell tartani, és védelmet kell számára biztosítani fizikai és lelki erőszakkal szemben. A gyermek és a tanuló nem vethető alá testi és lelki fenyegetésnek, kínzásnak, kegyetlen, embertelen, megalázó büntetésnek vagy bánásmódnak. Továbbá a pedagógus kötelességei között az Nkt. 62. § (1) bekezdése rögzíti, hogy a pedagógus alapvető feladata a rábízott gyermekek nevelése-oktatása.

Ezzel összefüggésben a pedagógus kötelessége többek között különösen, hogy előmozdítsa a gyermek, tanuló erkölcsi fejlődését, a közösségi együttműködés magatartási szabályainak elsajátítását, és törekedjen azok betartatására, a gyermek testi-lelki egészségének megóvása érdekében tegyen meg minden lehetséges erőfeszítést, de ide tartozik az is, hogy a gyermekek emberi méltóságát és jogait maradéktalanul tiszteletben tartsa.

Az emberi méltóság tiszteletben tartásához a gyermeknek, a pedagógusnak és a szülőnek is joga van, egyúttal azonban az oktatás valamennyi szereplője köteles – odafigyelve, egymással együttműködve – a másik személy emberi méltóságát tiszteletben tartani a kommunikációja és viselkedése során.

Hangsúlyozni szeretném azonban, hogy az intézményvezető és a fenntartó felelőssége, hogy az általános iskolában semmilyen formában, egyetlen szereplő tekintetében se jelenhessen meg a szóbeli bántalmazás, illetve a megalázó bánásmód.

Mindezek mellett felhívom a figyelmet arra is, hogy az oktatási intézményen belül alkalmazott bármilyen olyan beszédmód, retorika, amely a tanulók származására utal, illetve amely megjelenít, kihangosít olyan sztereotípiákat, amelyek egyes kisebbségi csoportokkal kapcsolatosan megjelennek a közbeszédben, felveti az emberi méltóság sérelmének, továbbá az Ebktv.-ben szabályozott zaklatás tényállásának a veszélyét. Az Ebktv. 10. § (1) bekezdése szerint ugyanis **zaklatásnak minősül** az az emberi méltóságot sértő (...) magatartás, amely az érintett személynek a 8. §-ában meghatározott tulajdonságával függ össze, és célja vagy hatása valamely személlyel szemben megfélemlítő, ellenséges, megalázó, megszégyenítő vagy támadó környezet kialakítása.

4.3. A HH/HHH gyermekek számával kapcsolatos észrevételek

Az oktatási intézmények vizsgálata során kiemelt jelentősége van annak, hogy az adott intézményben **mekkora a HH/HHH gyermekek aránya, és azok hogyan oszlanak el** az egyes osztályokban. A HH/HHH gyermekek számából, megoszlásából általában jól lehet következtetni arra, hogy az adott intézményben mekkora a roma nemzetiségű tanulók reprezentációja, hiszen köztudomású tény, hogy a hátrányos helyzettel kapcsolatos mutatók legtöbbször – különösen a vidéki iskolák tekintetében – együtt járnak a roma nemzetiségi mutatókkal.

Az eljárásom során azt tártam fel, hogy bár az Iskolában rendkívül nagy számban járnak olyan gyerekek, akik a család jövedelmi helyzete, illetve a szülők iskolai mutatói, valamint a szegregált lakóhely miatt érintettek lehetnek a hátrányos/halmazottan hátrányos helyzet szempontjából, **a hivatalos nyilvántartás szerint mégis elenyésző számban rendelkeztek ezzel a státusszal a tanulók.**

Kiderült az is, hogy a létszám tekintetében az iskolai, a családgondozói és a jegyzői nyilvántartásban is eltérő adatok szerepeltek, és a helyszíni vizsgálat során **a Jegyző semmilyen magyarázattal nem tudott szolgálni azzal kapcsolatban**, hogy mi okozhatja az eltérő tartalmú nyilvántartásokat, és ezen túl mi lehet az oka annak, hogy a rászorultak magas létszáma ellenére a településen mégis elenyésző létszámú család igényelte meg gyermeke számára a HH/HHH státuszt. A Jegyző arra hivatkozott, hogy a HH/HHH státusszal kapcsolatos feladatokat az anyakönyvvezetőre delegálta.

A Gyvt. 67/A. § (1) szerint **hátrányos helyzetű** az a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre jogosult gyermek és nagykorúvá vált gyermek, aki esetében az alábbi körülmények közül egy fennáll:

a) a szülő vagy a családbafogadó gyám alacsony iskolai végzettsége, ha a gyermeket együtt nevelő mindkét szülőről, a gyermeket egyedül nevelő szülőről vagy a családbafogadó gyámról – önkéntes nyilatkozata alapján – megállapítható, hogy a rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény igénylésekor legfeljebb alapfokú iskolai végzettséggel rendelkezik,

b) a szülő vagy a családbafogadó gyám alacsony foglalkoztatottsága, ha a gyermeket nevelő szülők bármelyikéről vagy a családbafogadó gyámról megállapítható, hogy a rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény igénylésekor az Szt. 33. §-a szerinti aktív korúak ellátására jogosult vagy a rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény igénylésének időpontját megelőző 16 hónapon belül legalább 12 hónapig álláskeresőként nyilvántartott személy,

c) a gyermek elégtelen lakókörnyezete, illetve lakáskörülményei, ha megállapítható, hogy a gyermek a településre vonatkozó integrált településfejlesztési stratégiában szegregátumnak nyilvánított lakókörnyezetben vagy félkomfortos, komfort nélküli vagy szükségglakásban, illetve olyan lakáskörülmények között él, ahol korlátozottan biztosítottak az egészséges fejlődéséhez szükséges feltételek.

A Gyvt. 67/A. § (2) bekezdése szerint **halmozottan hátrányos helyzetű**

a) az a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre jogosult gyermek és nagykorúvá vált gyermek, aki esetében az (1) bekezdés a)–c) pontjaiban meghatározott körülmények közül legalább kettő fennáll,

b) a nevelésbe vett gyermek,

c) az utógondozói ellátásban részesülő és tanulói vagy hallgatói jogviszonyban álló fiatal felnőtt.

A Gyvt. 67/A. § (4) bekezdése szerint: a hátrányos vagy halmozottan hátrányos helyzet fennállásának megállapítása a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre való jogosultság megállapítását követően is kérelmezhető. Ebben az esetben az (1) bekezdésben meghatározott feltételek fennállását a kérelem benyújtásának időpontjára vonatkozólag kell vizsgálni, valamint a hátrányos és halmozottan hátrányos helyzet a kérelem benyújtásának napjától a fennálló rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény időtartamára állapítható meg.

A jegyző a rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény megállapítására irányuló eljárás során – az ügyfél erre irányuló kérelme esetén – megvizsgálja a hátrányos, halmozottan hátrányos helyzet fennállását is. Amennyiben a feltételek fennállnak, a jegyző a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre jogosító határozattal egyidejűleg, azzal azonos időtartamra, de külön döntéssel megállapítja, hogy a gyermek hátrányos vagy halmozottan hátrányos helyzetű. A hátrányos, halmozottan hátrányos helyzet megállapítása iránt utólag, a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményt megállapító határozat hatálya alatt is lehet kérelmet előterjeszteni, akkor a megállapított hátrányos, halmozottan hátrányos helyzet időtartama a kérelem beadásától a rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény lejártáig tart.

A Gyer. 83/A § (2) bekezdése szerint a települési önkormányzat jegyzője a gyermek, nagykorúvá vált gyermek hátrányos, halmozottan hátrányos helyzetének fennállását

a) a szülő, családbafogadó gyám alacsony iskolai végzettsége tekintetében a gyermeket együtt nevelő mindkét szülő, a gyermeket egyedül nevelő szülő, a családbafogadó gyám iskolai végzettségre vonatkozó önkéntes adatszolgáltatása,

b) az alacsony foglalkoztatottság tekintetében az Szt. 18/B. §-a alapján vezetett nyilvántartás adatai vagy az Szt. 33. §-a szerinti ellátásra való jogosultság hiányában az állami foglalkoztatási szervnek a gyermeket nevelő szülők bármelyikének, a családbafogadó gyámnak az álláskeresőként történő nyilvántartásáról szóló igazolása,

c) a településre vonatkozó településfejlesztési terv szegregátum meghatározása, vagy ennek hiányában a lakókörnyezet, illetve lakáskörülmények tekintetében az elvégzett vagy beszerzett, (2a) bekezdés szerinti környezettanulmány vagy a Gyermekünk védelmében elnevezésű informatikai rendszerben elkészített, hat hónapnál nem régebbi, ugyanazon a címen elvégzett környezettanulmány alapján állapítja meg.

A Gyvt. 83/A § (6) bekezdése szerint a települési önkormányzat **jegyzője** a hátrányos, halmozottan hátrányos helyzet fennállását megállapító határozatát, a határozat véglegessé válását követő öt napon belül tájékoztatásul megküldi annak a bölcsődei ellátást, gyermekek esélynövelő szolgáltatását nyújtó intézménynek, szolgáltatónak, nevelési-oktatási vagy felsőoktatási intézménynek, ahol a gyermek bölcsődei ellátásban, Biztos Kezdet Gyerekház szolgáltatásban részesül, vagy amellyel a gyermek (nagykorúvá vált gyermek) óvodai, tanulói vagy hallgatói jogviszonyban áll, illetve tanoda esetében megállapodással rendelkezik.

A hátrányos, halmozottan hátrányos helyzet fennállásáról a jegyző nyilvántartást vezet.

A hátrányos, halmozottan hátrányos helyzet fennállásához kapcsolódó **kedvezmények** a köznevelés területén az óvodai fejlesztő program, a képesség-kibontakoztató és integrációs felkészítés, az Arany János Tehetséggondozó Program, Arany János Kollégiumi Program és Arany János Kollégiumi-Szakiskolai Program, Útravaló-MACIKA Ösztöndíjprogram, az alapfokú művészetoktatásban való részvétel támogatása, a lemorzsolódás megelőzését szolgáló rendelkezések, iskolai felvétellel kapcsolatos kedvezmények, többletpontok.

A fentiek alapján megállapítható, hogy a jogszabályok **alapján a HH/HHH státusszal kapcsolatos feladatok ellátása**, úgy, mint a státusz megállapítása, nyilvántartása, az oktatási-nevelési intézmények tájékoztatása a település **jegyzőjének a feladata**.

Bár az is elhangzott Tóalmáson, hogy a szülők azok, akik nem kérik a státuszt, ugyanakkor a személyes megbeszélések alapján arra is következtetni lehetett, hogy **az érintett családok feltehetően nincsenek tisztában azzal**, hogy milyen esetekben kérhetik a státusz megállapítását, és azzal milyen esetleges előnyökhöz, szolgáltatásokhoz juthatnak hozzá, sőt, sokakban alaptalan félelmek is megfogalmazódnak ezzel kapcsolatban.

A HH/HHH státusz igénylésének módjáról, a hozzájuk kapcsolódó előnyökről a vizsgálatunk szerint sem az Iskolában, sem a Családsegítő Szolgálatnál, sem a Polgármesteri Hivatalban nincsenek tájékoztató jellegű kiadványok, ismertető és az érintett intézmények munkatársai sem végeznek ilyen jellegű felvilágosító tevékenységet.

4.4. Az Iskolával kapcsolatos panaszügyek fenntartói kivizsgálásáról

A rendelkezésre álló dokumentumok, illetve a helyszíni vizsgálaton elhangzottak alapján megállapítható, hogy 2020 és 2023 között a Ceglédi Tankerületi Központhoz nagy számú, szerteágazó panasz, megkeresés érkezett az Iskola nevelés-oktatási tevékenységével kapcsolatosan. Pozitívan értékelhető, hogy a Ceglédi Tankerületi Központ ezen panaszokat **komolyan véve átvilágította az intézmény működését**, és több körben is különböző intézkedések megtételére, valamint **átfogó intézkedési terv elkészítésére szólította fel** az intézmény vezetését.

Megállapítható ugyanakkor az is, hogy az ügyben lefolytatott vizsgálat során a Ceglédi Tankerületi Központ **kizárólag az Iskola vezetésétől szerzett be információkat**, az **ügyben érintett szülőket, gyermekeket annak ellenére sem hallgatta meg**, hogy arra az ombudsmanhelyettesi vizsgálatot elősegítendő kifejezetten felkértem. Bár az Iskolával kapcsolatosan több szülő, a Családgondozó, közvetve a védőnő, illetve a település Polgármestere és Jegyzője is különböző panaszbeadványokat terjesztett elő a Ceglédi Tankerületi Központnál, megállapítható az is, hogy az vizsgálata során **ezen szereplők személyes meghallgatását nélkülözte**, és őket – egy kivétellel – a vizsgálat eredményeiről, a megtett és várható intézkedésekről nem tájékoztatta. A Ceglédi Tankerületi Központ vizsgálatát tehát részben egyoldalú információk alapján folytatta le, és elmulasztotta a panaszt bejelentők tájékoztatását, ami **felvetheti a jogbiztonság követelményének sérelmét**. Az ügyben érintett szereplők személyes meghallgatása elősegíthette volna nem csak az intézményben kialakult, és egyre inkább elmélyülő konfliktusok háttérének megértését, feltárását, de a konfliktusban érintett szereplők frusztrációjának oldódását is, ami a konszolidáció első lépése lehetett volna.

4.5. Az Iskolában kialakult konfliktusok kezelésének, valamint a roma tanulók elfogadásának kérdése

A helyszíni vizsgálatok tapasztalatai alapján elmondható, hogy **az Iskola életét számos konfliktus terheli**, amely konfliktusok kihathatnak a gyermekekkel folyó szakmai munkára is. Mint az kiderült, az intézmény vezetőjével szemben a tavalyi tanév során nem csak szülők, de a település szinte valamennyi fontos szereplője részéről panaszok fogalmazódtak meg, amelynek okát az intézményvezető elsősorban abban látja, hogy mivel ő nem helybeli lakos, személyét nem szívesen fogadják el az itt élők.

A helyszíni vizsgálat során az „*itt lakók*” és „*beköltözők*”, „*kívülről jöttek*” csoportjának szembeállítása valóban gyakorlatilag minden szereplő részéről megjelent, mint konfliktusforrás.

Sajnálatos módon van jelen a szülők egy része és az Iskola között is egy erőteljes feszültség, ami megjelenik egyrészt abban, hogy az Iskola és a Ceglédi Tankerületi Központ megkérdőjelezi a jelenlegi ISZSZ legitimitását, ez utóbbi viszont minden fórumon panaszokat fogalmaz meg az intézmény vezetése ellen. A vizsgálat során meghallgatott pedagógusok egyértelműen azon az állásponton voltak, hogy „*nem a gyerekekkel van a baj, hanem a szülőkkel*”, azon belül is a „*beköltözőkkel*”, míg a szülők – legalábbis egy részük – úgy érzi, hogy a gyermeke nem kapja meg a megfelelő szintű oktatást és gondoskodást, valamint elfogadást az Iskolában.

Bár munkatársaim az helyszíni vizsgálat során azt tapasztalták, hogy **az intézmény helyiségei, terei barátságos hangulatúak**, és a pedagógusokkal való interjúk alkalmával is érezni lehetett, hogy a feszültségek és problémák ellenére az itt tanítók **elkötelezettek a gyermekek támogatása, fejlődésének elősegítése mellett**, mindezzel párhuzamosan azonban gyakorlatilag valamennyi általuk meghallgatott pedagógus esetében megjelent több alkalommal is annak a jele, hogy a szülők egy jó részével **kölcsönösen rendkívül mélyek az ellenérzések**, amelyek feltehetően óhatatlanul lecsapódnak a gyermekekben is. A pedagógus által „*problémásnak*” ítélt családok gyermekei nap mint nap az egymással szembenálló, **a másikat valójában elutasító iskolai és szülői oldal között próbálnak egyensúlyozni**, ami feltehetően erős érzelmi teherként nehezedik rájuk.

Ahogy az a fentiekből kiderült, az intézménybe nagy számban járnak roma származású gyermekek, ezen belül az Iskola külön is hangsúlyozza a beköltöző roma családokból érkező gyermekek súlyosabb problémáit. A roma tanulók nagy száma ellenére az Iskolában roma nemzetiségi nevelés-oktatás nem zajlik, nincs roma származású pedagógus vagy egyéb munkakörben foglalkoztatott személy, sőt, az is kiderült az Igazgató elmondásából, hogy az Iskolában **a gyerekek nem szívesen vállalják fel nemzetiségi hovatartozásukat**, a korábban működött roma nemzetiségi önkormányzat által felajánlott ajándékkönyveket például nem szívesen vették át nyilvánosan. Ez azonban arra is utal, **hogy az intézményben nem sikerült kialakítani azt a közeget, amelyben a roma tanuló (és szülő) frusztráció nélkül lehet önazonos**.

Az UNESCO és az Európa Tanács közreműködésében 2014-ben megjelent *Inklúzió a kezdetektől, Útmutató a roma gyermekek koragyermekkori gondozásáról és neveléséről*³⁶ című útmutató szerint a befogadó, inkluzív nevelési-oktatási intézményben az elfogadás megjelenik a pedagógus attitűdjében és a fizikai környezetben is. Ennek része, hogy a pedagógus ismeri az adott társadalmi kisebbségben lévő csoport háttérét, történelmét, kultúráját, a fizikai térben megjelennek olyan elemek, amelyekben a roma kultúra visszatükröződik, így az a roma gyermek és szülője számára otthonosságot sugároz.

³⁶ Inclusion from the start: guidelines on inclusive early childhood care and education for Roma children, <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000227503>, magyarul: https://www.academia.edu/20100916/Inkl%C3%BAzi%C3%B3_a_kezdetekt%C5%91l_%C3%A9A%20%C3%B3_a_roma_gyermekek_koragyermekkori_gondoz%C3%A1s%C3%A1r%C3%B3l_%C3%A9s_nevel%C3%A9s%C3%A9r%C5%91l

Rendkívül fontos a roma gyermek **pozitív énképének erősítése, és a tisztelet kifejezése** a roma gyermek családi háttere és kulturális identitása iránt.

A **roma származású pedagógus, illetve pedagógiai asszisztens alkalmazása** nemcsak azoknak a gyermekeknek segíthet, akiknek nyelvi nehézségeik vannak, de arról is biztosíthatja a roma szülőket és gyermekeket, hogy az intézmény elfogadja a roma kultúrát. A roma származású iskolai alkalmazott szoros kapcsolatot jelenthet az otthoni kultúra és a nevelési intézmény kultúrája között, támogatja a szülőket gyermekük iskolai sikerességében, és segíthet az óhatatlanul felmerülő konfliktusok feloldásában.³⁷

Különösen kisgyermekkorban, de később is a gyermek gondozásában, nevelésében a szülők játsszák a legfontosabb szerepet. Ezért is **fontos, hogy az iskola**, amely a gyermek második legfontosabb szocializációs közege lesz, **a roma származású szülőkkel jó kapcsolatot építsen ki** és tartson fenn. Elmondható, hogy nagyon sok szülőnek még mindig kevés bizalma van az oktatási intézményekkel szemben, ahogy az is általánosan megjelenő probléma, hogy a roma szülők egy része nagyon ritkán jár szülői értekezletekre. A pedagógusok ebből gyakran azt a következtetést vonják le, hogy a roma szülőket nem érdekli a gyermekük tanulmányi előrehaladása, ez az ítélet azonban nem veszi figyelembe a nagyon szegény, társadalom által kirekesztett, deprimált szülők valódi nehézségeit azzal kapcsolatban, hogy gyermekeiket rendszeresen iskolába járassák.³⁸

Az ügyben lefolytatott vizsgálat idején megállapítható volt, hogy az oktatási intézmény és a szülők közötti elmélyült konfliktusok feltehetően negatív hatással vannak a gyermekek mindennapi közérzetére, de **veszélyeztetik a pedagógusok motivációját is**, akadályozva ezzel az eredményes pedagógiai munkát.

A felmerült konfliktusok kezelésére ésszerű lett volna alkalmazni az **oktatási közvetítői eljárást**, amelyre azonban nem került sor. A mediáció a vitarendezésnek egy olyan formája, amikor egy pártatlan harmadik fél, a mediátor segíti a feleket az érdekeiknek megfelelő és mindenki számára elfogadható megállapodás létrehozásában. A mediációs eljárásban való részvétel önkéntes alapú, vagyis kölcsönös beleegyezésen és együttműködésen alapul.

Az oktatásügyi közvetítő eljárás kereteit a 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet szabályozza³⁹. Az EMMI rendelet 62. §-a szerint, ha a nevelési-oktatási intézmény a gyermeket, tanulót veszélyeztető okokat pedagógiai eszközökkel nem tudja megszüntetni, vagy a gyermekközösség, a tanulóközösség védelme érdekében indokolt, **segítséget kérhet konfliktuskezelési szaktanácsadótól**, valamint az ifjúságvédelmi, családjogi területen működő szolgálattól. Az oktatásügyi közvetítő a közvetítői eljárás során pártatlanul, lelkiismeretesen, a szakmai követelmények szerint közreműködik a megállapodás létrehozásában. A közvetítőnek tiszteletben kell tartania az eljárásban résztvevők emberi méltóságát, és biztosítania kell, hogy a résztvevők egymással szemben is tisztelettel járjanak el. A közvetítőt **a fenntartó egyetértésével az igazgató kéri fel és bízza meg írásban**, a közvetítő e tevékenysége körében nem utasítható.

³⁷ ua.

³⁸ ua.

³⁹ A nevelési-oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények névhasználatáról szóló 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet

Az oktatásügyi közvetítői eljárással kapcsolatban jegyzem meg, hogy bár a jogszabály rendelkezik arról, hogy azt az oktatás szereplői szükség esetén alkalmazhatják, 2013 óta, az **Oktatásügyi Közvetítői Szolgálat** megszűnése óta, tudomásom szerint **a köznevelés rendszerén belül ilyen szolgáltatás, intézmény jelenleg nem elérhető.** Amennyiben a köznevelési intézmény vezetője élni szeretne az említett rendeletben megfogalmazott mediáció lehetőségével, a gyermekvédelem területén működő intézmények által foglalkoztatott, mediációs végzettséggel is rendelkező munkatársak segítségét kérheti, vagy az Igazságügyi Minisztérium Közvetítői Névjegyzékében⁴⁰ nyilvántartott, piaci alapon működő közvetítők valamelyikét keresheti meg.

Megjegyzem azonban, hogy észlelve az intézményben eszkalálódó konfliktusos helyzetet, akár a fenntartó valamely arra kijelölt képviselője is megkísérelhette volna a felek tárgyalóasztal mellé ültetését, és az együttműködés elősegítését. Jelen esetben azonban, ahogy arra korábban is már utaltam, erre sem került sor.

Az érintettek szerint a településen tapasztalt feszültségek a **belső migrációs és demográfiai változásokból**, valamint a **szintetikus kábítószer** gyors és széles körű elterjedéséből is erednek.

A **droghasználat** nagyobb számban érinti a szegregált lakókörnyezetben élőket, közvetlenül veszélyeztetve a gyermekeket is. A drogprobléma kezelése szempontjából az érintettek hathatósabb fellépést várnának a rendőrségtől, és igény mutatkozik arra is, hogy a rendőrség és az iskola közötti együttműködés keretében a gyermekek **drogprevenációs foglalkozásokon** vegyenek részt. A gyermek- és ifjúságvédelmi programok egységes végrehajtásáról szóló **16/2016. (VII. 21.) ORFK utasítás** értelmében a köznevelési intézményekben – az intézmény kezdeményezésére, az illetékes vármegyei rendőrfőkapitánysággal kötött együttműködési megállapodás alapján – **ELLEN-SZER program** szervezhető.⁴¹ Arra is lehetőség van, hogy a rendőrség a szülők (családok) bevonásával szervezzen drogprevenációs programot.⁴²

⁴⁰ <https://inyr.im.gov.hu/>

⁴¹ 16/2016. (VII. 21.) ORFK utasítás 2. A programok oktatását a rendőri szervek a jelen utasításban foglaltak alapján vállalhatják. Az oktatást az illetékes területi szerv és a szolgáltatást igénylő oktatási, nevelési, illetve óvodai ellátást nyújtó intézmények (a továbbiakban: köznevelési intézmények) között létrejött **együttműködési megállapodás** alapján lehet megkezdni.

3. Az utasítás alkalmazásában **gyermek- és ifjúságvédelmi programok**: a) a DADA; b) az ELLEN-SZER; c) az „Iskolai bűnmegelőzési tanácsadói hálózat” (a továbbiakban: IBT); d) a „Szülők és a családok a Rendőrség kiemelt partnerei a kábítószer-bűnözés megelőzésében”; e) az OVI-ZSARU [a továbbiakban az a)-e) pont együttesen: bűnmegelőzési programok] és f) az „Az iskola rendőre” program.

4. A DADA, az ELLEN-SZER, az IBT, az OVI-ZSARU és az „Az iskola rendőre” program működtetése érdekében - a köznevelési intézmények ilyen irányú kezdeményezése alapján, az oktatás lefolytatásához szükséges feltételek megléte esetén - a köznevelési intézmények székhelye szerint illetékes területi szerv **együttműködési megállapodást köt.**

⁴² 16/2016. (VII. 21.) ORFK utasítás: a „Szülők és a családok a Rendőrség kiemelt partnerei a kábítószer-bűnözés megelőzésében” 13. **A program célja**, hogy minden 12-18 éves gyermeket nevelő szülő lehetőséget kapjon arra, hogy évente legalább egy alkalommal közvetlen, személyes és interaktív tájékoztatásban részesüljön a kábítószer-fogyasztás büntető igazságszolgáltatást érintő kockázatairól. A munkakör nem függetlenített, minden munkatárs az állandó - lehetőség szerint csökkentett - szolgálati feladatai ellátása mellett végzi korlátozott időintervallumban. A programban részt vevők helyettesítéséről az állományilletékes parancsnok intézkedik.

A rendőrség tevékenységével kapcsolatosan elhangzott az a probléma is, hogy **hiányzik a szoros együttműködés** az Iskolával és a gyermekjóléti szolgálattal, valamint a rendőrség részéről a jelzőrendszer megfelelő működtetése azon ügyekben, amelyeknek sértettjei a településen élő kiskorú gyermekek.

4.6. Az Intézkedési Tervről

Az Iskola a Ceglédi Tankerületi Központ felszólítására intézkedési tervet (a továbbiakban: Intézkedési Terv) készített azzal a céllal, hogy az elmúlt tanévben keletkezett magas számú szülői panaszok okait megszüntesse, valamint a roma többségű osztályok tanulmányi eredményeit javítsa.

Az Intézkedési Terv tényként rögzíti, hogy a 2022/2023-as tanév második felében több **szülői panasz** is érkezett a Ceglédi Tankerületi Központba, amelyben az Iskola vezetését, valamint az ott tanító pedagógusok munkáját kifogásolták, és azt is, hogy egyes roma többségű osztályok tanulójának iskolai eredményeit javítani szükséges.

Az Intézkedési Terv szerint az intézményben tanuló gyermekek **családi háttere** két véglet között helyezkedik el. Az első egy stabil szociális háttér (az ő számuk alulmarad a többitől), akik támogató családból érkeznek és ezen háttér ösztönzőleg hat ezekre a gyerekekre tanulmányi előmenetelük elérése érdekében, függetlenül attól, hogy milyen képességekkel rendelkeznek. A második (a többség), akiknek szociális háttere instabil (rengeteg csonka család, árva/félarva és nevelt gyerekek, nagyon sok aluliskolázott szülő). Ők Iskolán kívül nem kapják meg azt a támogatást, ami elengedhetetlen egy kiegyensúlyozott, képességeikhez mértén sikeres iskolai tanulmányok folytatására. Ezek a gyerekek az Intézkedési Terv szerint egyáltalán nem motiváltak, korán érnek, ebből következően pedig figyelmük az iskolától teljesen elterelődik. Ugyanezekkel a tanulókkal rengeteg fegyelmezési, magatartási probléma merül fel napi szinten, ami újabb kihívás a pedagógusok és vezetőség számára.

Ami az osztályokba sorolást illeti, az Intézkedési Terv következetesen megismétli mindazt, amit már a vizsgálat során is az érintettek elmondtak **a képesség szerint osztálybontások szükségességéről**. Az Intézkedési Terv **nem jelenít meg semmiféle innovációt az osztályok kialakításával kapcsolatban**, és odáig sem jut el, hogy felülvizsgálja, vajon a képesség szerinti szelekció mennyiben járult esetleg hozzá ahhoz, hogy az érintett gyermekek hosszú távon sikertelenek maradtak iskolai pályafutásuk során. Megállapítható tehát, hogy az iskola a tanulási nehézségekkel küzdő roma és hátrányos helyzetű gyermekek leszakadásával kapcsolatosan **továbbra is az elkülönített oktatásban látja az egyetlen alternatívát**.

Az Intézkedési Terv célul tűzi ki a leghátrányosabb helyzetű, tanulási problémával küzdő, leszakadó roma gyermekek integrációjának elősegítését, de annak, hogy **a korábbiakhoz képest milyen új pedagógiai módszerek alkalmazásával fogja ezt megvalósítani**, szintén nincsen nyoma. Az Intézkedési Terv elsősorban az IKT módszerek szélesebb körű alkalmazásától vár sikereket, arról azonban nem tesz említést, hogy alkalmazni kívánnák például a Ceglédi Tankerületi Központ tájékoztatása szerint birtokukban lévő KAP módszer elemeit, vagy bármely más olyan, állásfoglalásomban is korábban bemutatott pedagógiai módszert, ami kifejezetten a különböző szociokulturális háttérrel rendelkező tanulói csoportok sikeres inkluzív nevelését segíthetik elő.

Az Intézkedési Terv a pedagógusok számára megfogalmazza a **belső és külső továbbképzéseken való részvétel**, illetve az önképzés szükségességét kommunikációs készségfejlesztés, konfliktuskezelés, indulatkezelés területén, azonban nem derül ki, hogy ennek érdekében konkrétan mely pedagógusok, mely képzéseken, milyen időn belül fognak részt venni, ezen képzések elvégzéséhez milyen forrásra van szükségük a Ceglédi Tankerületi Központ részéről.

Az Intézkedési Terv nevesíti még az esélyegyenlőség megteremtésének biztosítását, a **tolerancia és elfogadás** előtérbe helyezését is, de, hogy mindezek megvalósulása érdekében milyen konkrét intézkedéseket fog megtenni, és ezen intézkedések sikerességét hogyan méri, szintén nem derül ki a dokumentumból.

Összefoglalóan elmondható, hogy **az Intézkedési Tervben nem jelenik meg** olyan, az eddig alkalmazott pedagógiai gyakorlatoktól **eltérő módszerek** felkutatásának és alkalmazásának igénye, **amely garanciát jelenthetne a fennálló problémák orvoslására.**

4.7. Az intézmény pedagógusainak mentális jóléte, a kiégés megelőzése

A fentiekén túl meg kell említenem végezetül azt is, hogy a helyszíni beszélgetések során meghallgatott pedagógusok esetében jól érzékelhető volt, hogy a korábbi tanévben eszkalálódott konfliktusok megviselik őket is. Megfogalmazták ugyanakkor azt is, hogy nem látják, miként tudnák a kialakult helyzetet feloldani, a szülőkkel való kapcsolatépítő próbálkozásaik nem vezetnek eredményre, külső segítségre – mediátor – lenne szükségük.

Ahogy arra az Igazgató utalt, a legnagyobb gondnak a kollégák kiégését látják, és azt, hogy **nem jutnak szupervíziós, mentálhigiénés támogatáshoz.** Ezek a programok sok pénzbe kerülnek, és nincs rá lehetőségük, pedig erre lenne a legnagyobb szükség.

A szülői támadások, konfliktusok, illetve a pedagógusok által szülői érdektelenségként megélt jelenségek nagyon megnehezíti a munkát, és közben elvész a motiváció.

A Ceglédi Tankerületi Központ a rendelkezésemre álló információk szerint bár számos ponton írt elő intézkedésekkel kapcsolatos kötelezettséget az iskola számára, ugyanakkor **annak nincs nyoma, hogy milyen szakmai segítséget, illetve mentálhigiénés támogatást nyújt ahhoz**, hogy az iskola pedagógusai ezen változásokat, változtatásokat véghez is tudják vinni. A pedagógusok megfelelő szakmai és mentálhigiénés támogatása nélkül ugyanakkor az állásfoglalásomban bemutatott iskolában nehezen teremthető meg az a háttér, amelynek keretén belül a rendkívül eltérő háttérű és képességi tanulói közösség eredményes nevelése-oktatása megvalósítható lenne.

V. Összefoglalás

A rendelkezésemre álló információk, valamint a helyszíni megbeszélések során szerzett benyomások alapján a Tóalmási Kőrösi Csoma Sándor Általános Iskolában alkalmazott képesség szerinti osztálybontások **közvetett hátrányos megkülönböztetést eredményeztek** az intézmény leghátrányosabb helyzetű roma származású tanulói tekintetében. Azt sem lehetett kizárni, hogy az előző tanévekben az intézmény egyes pedagógusai részéről esetenként olyan kijelentések hangozhattak el, amelyek sérthették a roma nemzetiségű tanulók emberi méltóságát, és **alkalmasak voltak az Ebktv. szerinti zaklatás** megvalósítására.

Bár az intézményben kiemelkedően nagy számban tanulnak halmozottan hátrányos helyzetű, súlyos tanulási nehézségekkel küzdő tanulók, akik között felülreprezentáltak a roma nemzetiségű diákok, az Iskola pedagógusai a rendelkezésre álló információk alapján **nem alkalmaznak olyan pedagógiai módszereket**, amelyek sikeresen segítenék elő ezen csoport nem roma gyermekekkel való együtt nevelését. Az elmúlt években a pedagógusok ilyen jellegű **képzésen nem vettek részt**, és a Ceglédi Tankerületi Központ szerint még **azon módszereket sem alkalmazzák**, amelyeknek a birtokában vannak. Bár számos szakmai érv szól amellett, hogy a heterogén összetételű gyermekközösségek oktatása során a differenciáló módszereket alkalmazó inkluzív szemlélet lehet a legsikeresebb, és ez az, amely garantálja az egyenlő bánásmód követelményének érvényesülését is, az Iskola következetesen ragaszkodik ahhoz, hogy ha arra lehetősége van – azaz az osztály létszáma megengedi – akkor a képesség szerinti szelektív osztálykialakításokat részesítse előnyben.

Ahogy azt állásfoglalásomban röviden áttekintettem, az eltérő szociokulturális hátterű, különböző képességű gyermekek hatékony együtt oktatásának ma már **számos pedagógiai alternatívája létezik**, és az arra nyitott intézmények akár térítésmentesen is csatlakozhatnak azon programokhoz, amelyek szakmai támogatást nyújtanak számukra. Sajnálatos módon, ami az Iskolát illeti, még a 2023-2025 közötti időszakra elkészített **Intézkedési Tervben sincs nyoma annak, hogy nyitottak lennének** az elkülönítés pedagógiája helyett **az inkluzív módszerek megismerésére** és intézményükben történtő adaptálására.

Az intézményben a rendkívül nehéz hátterű gyermekek nagy száma ellenére **nincs iskolapszichológus, se iskolai szociális munkás**, esetleg egy roma származású pedagógus vagy asszisztens sem, aki elősegíthetné a heterogén intézményi közösség konfliktusmentesebb együttélését.

Bár a Ceglédi Tankerületi Központ az ügyben átfogó vizsgálatot folytatott le, és számos intézkedést kezdeményezett, a rendelkezésre álló információk szerint ezen intézkedések egyelőre – legalábbis az Intézkedési Terv alapján – **nem jelentenek garanciát** arra, hogy a leszakadásban legveszélyeztetettebb roma tanulók iskolai sikeressége növekedjen, egyenlő bánásmódhoz fűződő joga maradéktalanul érvényesüljön, valamint a pedagógusok szakmai eszköztára szélesedjen, motivációja növekedjen. **A pedagógusok egyelőre konkrét segítséget, forrást nem kaptak a Ceglédi Tankerületi Központtól** ahhoz, hogy a szükséges változtatásokat a megfelelő irányban elindítsák, miközben a kiegészítő veszélyével is erőteljesen számolni kell esetükben. A Ceglédi Tankerületi Központ a fokozatosan elmérgesedő konfliktusok feloldására sem tett kísérletet, szükség esetén mediátor bevonásával.

A vizsgálat során feltáráásra került az a megoldandó probléma is, hogy a településen a **HH/HHH státusz** igénylése, nyilvántartása, az érintettek megfelelő tájékoztatása érdekében a település jegyzőjének aktívabb fellépésére lenne szükség, mivel a jogosultak jó része a státuszt nem kéri, annak természetével nincs tisztában.

Szintén a vizsgálat során derült ki az is, hogy a településen **súlyos probléma a droghasználat**, amely nagyobb számban érinti a szegregált lakókörnyezetben élőket, közvetlenül veszélyeztetve a gyermekeket is. A drogprobléma kezelése szempontjából az érintettek hathatósabb fellépést várnának a rendőrségtől, és igény mutatkozik arra is, hogy a rendőrség és az iskola közötti együttműködés keretében a gyermekek **drogprevenációs foglalkozásokon** vegyenek részt. A rendőrség tevékenységével kapcsolatosan elhangzott az a probléma is, hogy hiányzik a szoros együttműködés a gyermekjóléti szolgálattal, és a rendőrség részéről a jelzői rendszer megfelelő működtetése azon ügyekben, amelyeknek sértettjei a településen élő kiskorú gyermekek.

VI. Javaslatok

A vizsgálat során feltárt visszasságok megszüntetése, valamint jövőbeni elkerülése érdekében az Ajbt. 31. §-a és 32. §-a alapján **javasolom**, hogy

1. A **Ceglédi Tankerületi Központ** kísérje kiemelt figyelemmel a Tóalmási Kőrösi Csoma Általános Iskola Intézkedési Tervének végrehajtását és szükség esetén felülvizsgálatát, valamint tegye meg a szükséges intézkedéseket az intézmény jogszerű működésének folyamatos biztosítása érdekében.
2. A **Ceglédi Tankerületi Központ** vizsgálja meg, milyen szakmai támogatást tud nyújtani a Tóalmási Kőrösi Csoma Általános Iskola pedagógusai számára:
 - olyan további pedagógiai módszertani továbbképzések biztosításának formájában, amelyek segítséget nyújtanak a heterogén összetételű intézmény tanulóinak együtt neveléséhez olyan jó gyakorlatok megismertetésével, amelyek adaptálhatóak lehetnek, mintaként szolgálhatnak az intézmény pedagógusai számára,
 - szükség esetén mediátor biztosítása mellett olyan szülő-pedagógus fórumok megtartásával, amelyek elősegíthetik az elmélyült konfliktusok feloldását,
 - a pedagógusok kiegészének megelőzése érdekében szakmai szupervízió, mentálhigiénés támogatás biztosításával.
3. A **Tóalmási Kőrösi Csoma Sándor Általános Iskola igazgatója:**
 - tegye lehetővé, hogy az intézmény valamennyi pedagógusa jelen állásfoglalásomat elérje, azt teljes terjedelmében megismerje,
 - a jövőben fokozottabban figyeljen a roma és hátrányos helyzetű gyermekek egyenlő bánásmódhoz való jogának érvényesülésére az iskolában,
 - vizsgálja felül a képesség szerinti elkülönítés módszerét az állásfoglalásban foglalt szempontok mentén, és az osztályok kialakítása során tegyen meg mindent annak érdekében, hogy a roma tanulókat közvetett módon se érje diszkrimináció az intézményben,
 - segítse elő, hogy az intézmény pedagógusai előtérbe helyezték azon pedagógiai módszerek megismerését és alkalmazását, amelyek inkluzív tanulási környezetet biztosítanak a gyermekek számára, ehhez kérjen segítséget a Ceglédi Tankerületi Központtól,
 - figyelmeztesse az Iskola pedagógusait arra, hogy szóhasználatukba kerüljék azon kijelentések, fordulatok alkalmazását, amelyek alkalmasak lehetnek a roma és hátrányos helyzetű gyermekek emberi méltóságának megsértésére,
 - az Intézkedési Tervben konkrét vállalások formájában fogalmazza meg, hogy mit tesz, illetve vállal az iskola annak érdekében, hogy a jövőben a roma és hátrányos helyzetű tanulók egyenlő bánásmódhoz való joga ne sérüljön,
 - vegye fel a kapcsolatot a vármegyei rendőrfőkapitánysággal annak érdekében, hogy az iskolában a rendőrség bevonásával drogpreevenció program indulhasson.

4. Tóalmás Község jegyzője:

- a jövőben fokozottan ügyeljen a HH/HHH státusszal kapcsolatos jogszabályi kötelezettségeinek betartására,
- készítsen olyan közérthető tájékoztatót a HH/HHH státusz igénylésével, előnyeivel kapcsolatosan, amely a település rászoruló lakosai számára elérhetővé válik, ezen tájékoztatókat helyezze el valamennyi olyan felületen, ahol az érintettek megfordulnak, vagy amit felkeresnek,
- utasítsa a HH/HHH státusz igénylésével kapcsolatos ügyekben eljáró munkatársát arra, hogy a formanyomtatványok kitöltése során minden esetben adjon teljeskörű tájékoztatást az abban érintettek számára,
- a családsegítővel és az általános iskola igazgatójával együttműködve tegyenek meg mindent annak érdekében, hogy az érintett szülők szóbeli tájékoztatást is kapjanak a HH/HHH státusz igénylésével kapcsolatban.

5. Tóalmás Község Képviselő-testülete a település lakosságát érintő, ezen belül a kiskorú gyermekeket kiemelten is veszélyeztető drogproblémák megoldása érdekében kezdeményezze szakmai párbeszéd kialakítását a rendőrséggel, az Iskola igazgatójával és a Családgyógyzóval.

Budapest, 2023. december 30.

Szalayné Sándor Erzsébet
egyetemi tanár,
a Magyarországon élő nemzetiségek
jogainak védelmét ellátó biztoshelyettes